

SAYI 4 // HAZİRAN 2023

MOİRA

KARA YAKINDI ÖNCE, HEM ÇOK YAKIN

ELİMİ UZATSAM TUTARDI

Kenan Osmanoğlu-Burak Toraman-Bayram Poyraz-Şükriye Tırsi-
Büşra Öztürk-Havva Gedik-Ceylan Gülcan-Mustafa Aktaş-Emre Arslan-
Burcu Kılıç-Gülsima Urtekin-Tunahan Yeşilyurt

Moira

Sayı 4 // Haziran 2023

İmtiyaz Sahibi:

ETÜ Düşünce ve Felsefe Kulübü

Genel Yayın Yönetmeni:

Tanju TOKA

Yayın Kurulu:

Tanju TOKA

Mehtap TUNAHAN

Beyza TANRIVERDİ

Asiye TURAN

Editör:

Tanju TOKA

Kapak Görseli:

justyna kopania

Dağıtım Sorumlusu:

Asiye Turan

Sosyal Medya Sorumlusu:

Beyza Tanrıverdi

e-Posta Adresi:

moiradergi@gmail.com

Instagram Adresi:

@mairadergi

Sayın Okur ve Yazarlarımız;

Moira dergisinde yayımlanan tüm yazıların yasal sorumluluğu eser sahiplerine aittir. Ayrıca yazarlar eserlerinin Moira dergisinde yayınlanmasına izin vererek, eserlerinden kaynaklanan her türlü telif haklarını bu dergiye verdiklerini de kabul etmişlerdir.

İÇİNDEKİLER

Editörden Mesaj

1

Şiir

Kenan Osmanoğlu

Tarruzun'a

3

Hikaye

Burak Toraman

Kürşad'ın Ardından

4

Deneme

Bayram Poyraz

Sevginin Gücü

7

Şiir

Şükriye Tırsi

Yıldız Gecesi

12

İÇİNDEKİLER

Film Analizi
Büşra Öztürk
“Parazit” Filmİ veya Yaşama
Tutunma
13

Şiir
Havva Gedik
Başlıksız
16

Kitap Analizi
Ceylan Gülcan
Frank Griffel, İslâmı Düşünmek:
Bir Dîni Anlama Denemesi
17

Şiir
Mustafa Aktaş
Bekledim
21

Kitap Analizi
Büşra Öztürk
Antropontolojinin
Işığında Etik ya da
Ahlak Felsefesi
22

İÇİNDEKİLER

Deneme

Emre Arslan

**İnsan - Ölüm - Modern İnsan -
Modern Ölüm**

25

Deneme

Burcu Kılıç

**Osmanlı'da Eğitimin Dönüşümü
Üzerine Bir Giriş Denemesi**

29

Araştırma Yazısı

Gülsima Urtekin

**Dilthey'in "Tarihsel Dünyanın Tin
Bilimlerinde Kurulumu" Adlı
Eserinin Tercümesi Üzerine Bir
Değerlendirme**

32

Araştırma Yazısı

Tunahan Yeşilyurt

**Platon'un Eğitim Anlayışı Üzerine
Bir Deneme**

39

Tanju Toka

Editörden Mesaj

Sevgili Moira okuru;

Öncelikle, dergimizin dördüncü sayısının sizlerle buluşmasıyla birlikte belli bir yayın serisini yakaladığımızı söylemekten mutluluk duyduğumuzu belirtmek isterim. **Moira**'nın birkaç sayıdan sonra sönüp gitmediğini görmek, **Erzurum Teknik Üniversitesi** merkezli bir kültür sanat dergisinin bölge ve ülkemiz genelinde mütevazı de olsa bir yere sahip olabileceğine yönelik inancımızı arttırmıştır. Bu inanç temelinde hala yolun çok başında olduğumuzun ve daha yapacak çok işimizin olduğunun da bilincindeyiz. Her sayımızda, eksik ve kusurlarımızı görüyor ve bir sonraki sayımızda bunların giderilmesi için çözüm arayışımızı sürdürüyoruz. Yayın kurulu olarak gösterdiğimiz bu gayretin siz değerli okuyucularımız tarafından da takdir edildiğini görmek, belirttiğim hedefimizi gerçekleştirmeye yönelik olan inancımızı daha çok arttırmaktadır.

Ayrıca **Moira**, dördüncü sayıdan itibaren matbu olarak yayına çıkmanın yanı sıra, online olarak da yayınlanacaktır. Bu kapsamda okurlarımız, I-IV. sayılarımıza <https://moiradergisi.erasurum.edu.tr> adresi üzerinden ulaşabilirler.

Erzurum Teknik Üniversitesi merkezli bir kültür sanat dergisi olma gayretini gösteren **Moira**, önceki sayılarda olduğu gibi dördüncü sayı da çok çeşitli bir yayın içeriğine sahiptir. Bu sayımızda okurlarımızı şiir, hikaye, deneme, kitap ve film analizlerinin yanı sıra, araştırma yazılarıyla da karşılamaktayız.

Dördüncü sayımızın yayınlanma süreci, yine birçok kişinin verimli işbirliği sayesinde nihayete ermiştir. Bu bağlamda öncelikle, desteklerini ve iyi dileklerini bizlerden esirgemeyen **Erzurum Teknik Üniversitesi** Rektörü sayın Prof. Dr. Bülent ÇAKMAK hocamıza ve **Erzurum Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümü** hocalarımıza çok teşekkür ederiz. Ayrıca çizimlerini bizimle paylaşma nezaketini gösteren Artemis Resim Atölyesi'ne ve @utopivento isimli sosyal medya hesabına teşekkür borçluyuz. Editör olarak son ve en büyük teşekkürü ise yayın kurulu üyesi sayın Mehtap TUNAHAN, sayın Beyza TANRIVERDİ ve Asiye TURAN'a sunmak isterim. Hiç kuşkusuz onların gayretleri olmasaydı bu sayımızı tamamlamak mümkün olmayacaktı.

Her sayımızda olduğu gibi bu sayımızda da bir maşetle karşınıza çıkmaktayız. Dördüncü sayımızın maşeti Melih Cevdet Anday'ın Teknenin Ölümü başlıklı şiirinden mülhemdir. Okurlarımıza, arka kapakta yer alan QR kodu okutmalarını ve kendilerini bekleyen süprize hazır olmalarını salık veriyoruz.

Denizin en çok kaydığı bir zamanda bile; karanın, elinizi uzattığınızda tutabileceği bir yakınlıkta olduğunu hiç vakit unutmadan dileğiyle, bir sonraki sayımızda görüşmek üzere...

KENAN OSMANOĞLU
TAARRUZUNA

Sen şimdi bu kentin sokaklarında yürüyorsun ya
Kimse muaf değildir ya şimdi senden.
Gözlerin kaç çiçek öldürür, bilirim ben.
Seni seviyorum!
Ama felsefeyle açıklayamam bunu
Sen şimdi gülüyorsun ya bu coğrafyada
Boşver şimdi,
Demokratik sancıları.
İşgal edilmiş bir bitki örtüm var şimdi benim
Nefesin yakamoz kokuyor ya aniden.
Sen ki
Çıkardın beni mağaramdan
Tek bakışın ülke sömürür, bilirim.
Bilirim fakülte çıkışı içilen sigaraların nikotin değerlerini.
Nasıl kaybedilir, bilirim.
Kafeteryada bi bakışın vardı ya
Sırf bunun için bile ölebilirim.
Seni seviyorum!
Ama coğrafya ile açıklayamam bunu.
Bir anlığına nasıl ağır çekim
Bir anlığına
Şimdi bir intiharı görünce
Bir başka intihar geliyor aklıma.
Bu kadar çabuk zehirlenebilir mi insan?
Bu kadar çabuk nüfuz eder mi?
Şimdi taşımaya mecbur olduğum bir yüküm var benim.
Bu aralar günde 24 kere seviyorum seni.
24 kere ölüyorum şimdi.
Ama bunu şiirle açıklayamam.
Taarruzun'a...
Eyvallah.

BURAK TORAMAN KÜRŞAD'IN ARDINDAN

Birçok kimsenin bilmediği Ege'nin ufak bir dağ köyünde yaşayan Pusat, sonbaharın geldiğini koyunlarını artık daha kısa sürede otlattığında ve koyunların yemeleri için ağaçların dallarını kesmek zorunda kaldığında fark etmişti. Dağın eteklerinde tur attıktan sonra koyunları ağıla kapatıp, koşarak eve gitti. Babası hastaydı ve bütün işleri artık 17 yaşına gelmiş olan Pusat üstleniyordu ve bu işlerin hakkından da bir hayli iyi geliyordu. Babasına dağın tepesinden gördüğü manzarayı anlattı. Çünkü babasının zirveden uzaktaki denize bakmasını sevdiğini biliyordu. Her gün anlatarak evden çıkamayan babasının bu arzusunu, gördüklerini anlatarak söylüyordu. Bu rutin anlatımın ardından evden çıkıp, öğretmenin evine gitti. İlkokuldan sonra okuyamamıştı ama hocasıyla konuşmayı, ondan bir şeyler dinlemeyi çok severdi. Hocasına sorular sorardı, genelde de tarihteki kişileri sorardı. Hocası da bildiği kadarıyla anlatırdı Pusat'a. Bu sefer hocası Pusat'ın daha önce duymadığı bir kahramanı anlattı. Bu kahraman Kürşad idi. Epeyce çehreli bir anlatımla Kürşad'ın Çin sarayını basmasına değinen Selim öğretmen, adeta anlattıklarıyla Pusat'ı büyülemişti. Pusat, hikâyenin sonu ne olursa olsun kendisini bu yiğidin yerinde görmek istemişti. Bütün bu anlatılar gece yarısını bulmuştu. Pusat erken saatte kalkıp, meraya hayvanları salacağı için bu tatlı anlatıyı bırakmak zorundaydı.

Diğer günün sabahında güneş tam doğmadan Pusat çoktan ayaklanmış ve hayvanları meraya salmıştı. Dağlık arazide vakit geçirmek için hayvanların başında gezerken dikkatini daha önce çekmemiş bir meşe ağacı gözüne ilişmişti. Güz olmasına rağmen bu ağacın yaprakları hiç solmamıştı ve sarı renge bürünmüş ormanlık arazinin içinde yeşilliği ile dikkati kendisine çekiyordu. Ağacın yanına doğru yaklaşan Pusat, devasa büyüklükteki ağacın gövdesindeki oyucu fark etmişti. İçine girip yukarıya doğru baktı. Bu oyuk boydan boya sürüyordu. Aklına köyün önde gelenlerinden olan Korkut Dede'nin anlattığı hikâye geldi. Korkut Dede bir hikâyesinde, büyük ağaçların dilekleri yerine getirdiğinden bahsetmişti. Hiç düşünmeden Pusat, hocasının anlattığı son kahramanı düşündü. Onun yanında olmak istediğini yukarıya bakarak söyledi.

Gök gürledi, kurt uludu, kartal uçtu ve Pusat kendini bir bozkırın içinde buldu. Ağaç aynı ağaçtı ama yer farklıydı. Pusat bir an için ürperdi ama korkmadı. Gözü kara bu delikanlı sadece bu olanlara anlam veremiyordu. Daha olanların idrakine varamadan, karşıdan gelen at nallarının sesiyle irkildi ve içinden geçen dileği hatırladı. Atlılar yanına kadar geldi. Toplam da beş atlı vardı. Bir tanesi söze girdi; "Sen kimsin?". Pusat şaşkınlıkla cevap verdi; "İsmim Pusat". Konuşan atlı da bir şaşkınlık belirdi; "Benim de adım Pusat. Onbaşı Pusat! Daha önce seni buralarda hiç görmedim. Çin eline düşen bu diyarda tek başına gezmen uygun değil. Bizimle gel".

Pusat neler olduğuna hala akli ermiş değildi. Atlılar onu yanlarına almış ve götürüyorlardı. Çadırların olduğu bir yere geldiğini fark etti. Sayamayacağı kadar çok çadır vardı. Atlılar, Pusat'ı bir çadıra götürdü ve nereden geldiğini, kimlerden olduğunu, kimi kimsesi var mı diye sordular. Pusat, her birine yarım yamalak, zamanı ve tarihi şaşmış birinin verebileceği kadar cevaplar ile karşılık verdi. Bu atlılar anladı ki, bu çelimsiz çocuğun akli karışık. Pusat, onlara göre çelimsizdi. Çünkü bu Türk elinde herkes bir hayli iri ve yapılıydı. Pusat da aslında kendi zamanına göre iyi sayılabilecek bir yapıdaydı. Onbaşı Pusat, son yıllarda neler olduğunu anlattı. Kağan'ın hatası sonucu Çin eline esir düştüklerini ve artık dayanılmaz bir durum içinde bulduklarından bahsetti. O sırada içeriye biri girdi. Saçları omuzlarına uzanan, gözleri hafif çekik, bıyıkları sarkık biriydi. Pusat, kim olduğunu anlamadı. Ta ki herkes ayağa kalkıp, "Hoş geldin Kürşad" diyene kadar. Pusat şaşkınlık ve hayranlık ile yüce bir insana baktığını fark etti. İşte Kürşad'dan geriye kalan biri olarak canlı, kanlı karşısında dikilen bu devasa şahsiyete bakıyordu. Kürşad, içeridekilere oturmaları için buyruk verdikten sonra çadırın başköşesine geçti. O zamana kadar Pusat, üzerinde nasıl bir kıyafet olduğunu fark etmemişti. Zannediyordu ki iki kıyafetinden biri olan yamalı pantolonu ve mavi gömleği vardı üzerinde. O an fark etti, kafasında börüsü, ayağında çizmeleri, üzerinde zırhsız bir savaş kıyafeti vardı. Kürşad'a hayranlıkla bakarken, Kürşad, Pusat'ı fark etti. Bir süre baktıktan sonra, "Hoş geldin. Bu arkadaş kimlerdendir Pusat onbaşı?" dedi. Onbaşı Pusat, "Onun da ismi Pusat'tır. Başka bir elden kurtularak buralara gelmiş. Akli biraz karışık ama temiz bir çocuğa benziyor" dedi. Kürşad tekrardan Pusat'a baktı, "Çinliler sana da mı zulmetti Pusat?" dedi. Pusat, sert ve çevik bir ses tonuyla "Evet" dedi. Kürşad bu cevaba sevinmişti ve arkasından "İyi o halde öcümüzü almaya gelersin" diye ekledi. Pusat'ın bu öç almadan anladığı sarayı basmaktı. Yanlış da anlamamıştı. Pusat, bu duruma çok sevindi. Bütün konuşulanları hayretle ve dikkatle dinledi. Sonrasında çadırdan çıktılar. Onbaşı Pusat, zaman yabancısı Pusat'a etrafta gezebileceğini ve istediğini yiyip içebileceğini söyledi. Etrafı gezmeye başlayan Pusat, merakını giderecek her şeyi inceledi. Dikkatini çeken bir çadırın önünde durdu. Kazanda bir şeyler kaynatan bir kadına doğru yaklaştı. Kadına bu kaynattıklarının ne olduğunu sordu. Kadın da şifalı bitkileri karıştırdığını ve hastalıklar için kullandığını söyledi. Pusat'ın aklına hemen babası geldi.

Bütün hastalıklara iyi gelip gelmeyeceğini soran Pusat, kadından olumlu cevap aldı. Hemen biraz da kendisi için hazırlamasını istedi. Kazanın başında duran kadın, Pusat'ın bu isteğini kabul etti fakat sabaha ancak hazırlayabileceğini söyledi. Pusat için zamanın önemi yoktu. Sonuçta yüz yıllarca gerideydi. Ne kadar geç kalabilirdi ki?

Akşam oldu. İhtilal planlarının yapıldığı çadıra geri döndü. Kürşad, bir şeylerden bahsediyordu. İlkten konuyu anlamayan Pusat, gizli konuşulduğunu fark edince Çin sarayına yapılacak baskın ile alakalı olduğunu anladı. Hemen atladı lafa, "Ben de geleyim!". Herkes sustu. Kürşad, "Senin gibi istekli yiğitlere her zaman yerimiz açık ama bilesin bu işin dönüşü olmayacak gibi" dedi. Pusat aynı kararlılıkla, "Korkan bizden midir? Çin'den midir?" dedi. O an herkes yeni çocuk Pusat'ın azmine ve kararlılığına birlik oldu. Yarın gece baskının yapılacağını söylediler. Herkes dağıldıktan sonra Pusat uyumak için yattı ama uyku ne gezer Pusatta? Sürekli yarın olacak o şanlı çarpışmayı düşünüyordu. Sabah olmuştu. Pusat akşamı etmek için istekliydi ama vakit geçmiyordu. Birden aklına dün gördüğü kadın geldi. Hemen yanına gitti ve ilacını sordu. Hazır yanıtı alır almaz ufak şişeyi kaptı ve uzaklaştı çadırdan. Akşam olmuştu. Hafif yağmur başlamıştı. Kürşad ve kırk çerisi toplanmaya başlıyordu. Pusat'a bir at bulunmuştu. Çarpışmayı bilmiyordu ama çok çoban köpeği ile boğuşmuştu. Sonuç olarak bir Çinli ile dövüşmek ne kadar farklı olabilirdi ki? Her şey hazırды. Yağmur da ufak ufak çiseliyordu bozkırın ortasına. Bir an Pusat'ın aklına babası, anası ve koyunları geldi. Onlar ne yapıyordu? Burada geçirdiği vaktin kaç katı orada geçiyordu? Bütün bu soruların cevabını ararken Onbaşı Pusat'a baktı, "Benim dönmem gerek. Beklerler beni" dedi.

Onbaşı Pusat bu çocuğun kurduğu cümleyi korkudan söylediğini düşünmedi, çaresizlikten söylediğini anlamıştı. Pusat'a doğru bakarak, "Desene bu çarpışmadan mahrum kalacaksın" diyerek gülümsedi. Pusat adaşına son sözünü gözleri dolarak söyledi, "Kaybetmek yok olmak demek değildir. Belki bin yıl sonra sizi anıyor olacaklar!". Onbaşı Pusat ile vedalaştıktan sonra önünü göremediği karanlığa doğru atını sürdü. Biliyordu ki bu at onu o ağaca götürecekti. En nihayetinde de o ağaca vardı. Attan inip, oyuğun içine girdi. Şimşeklerin çaktığı kara gökyüzüne bakarak, "Geri dönmeliyim, kendi zamanıma" dedi. Gök gürledi, kurt uludu, kartal uçu ve gözlerini aşağıya çevirdiğinde gündüz olduğunu fark etti. Her şey bıraktığı gibiydi ve hatta koyunları bile yerini değiştirmemişti. "Acaba bunlar hayal miydi?" diye içinden geçirdi. Cebini yokladı ve kadının verdiği şişeyi bulunca yaşadıklarının gerçekliğine inandı. Koşarak köye, evine gitti. Babasının yanına koştu ve şişedekini içmesini söyledi. Kimse bir şey anlamamıştı ki Pusat evden koşarak çıktı. Hocasını buldu. Kürşad ve kırk çerisinin hikâyesini anlatmasını bir daha rica etti. Hocası bütün olanları değişmeden anlattı. Sonunda ise Kürşad'ın bağırarak, "Yenilmek, yok olmak değildir!" dediğini söyledi. Pusat'ın yüzünde hafif bir gülümseme oluştu. Hocasına bakarak, "Bin yıl sonra da anılıyor bu kahramanlar. Ne güzel değil mi hocam?" dedi...

BAYRAM POYRAZ
SEVGİNİN GÜCÜ

Pek çok kavram var aslında adını koyamadığınız, ne yaparsanız dahi anlamlandırmayı başaramadığınız... Bunlardan birinin çok güzel olduğu kaçınılmaz bir gerçek. Tahmin ediyor olabilirsiniz bu kavramın ne olabileceğini ama ben yine de anlatmayı tercih ediyorum. Böylesine bir güzellik kesinlikle kelimelere sığmaz lakin olduğu kadarı ile üzerinde konuşulmayı hak ettiği ise bir gerçek. Bizim bu yolculuğa çıkmamız gerekiyor. Kemerinizi bağlayın, uzun bir yolculuk olacak.

Her şeyin başlangıcında bile varlığını gösteren bir kavram bu aslında. İnsanın yaratılışında da var, esas ihtiyaçlarında ise en başı çeken bir durumdur. Âdem'in yalnızlığı, Havva'yı dilemesi ile süregelen bu süreçte bir insan, sevmeyi istemiş, Allah, dileyen için ise Tanrı, bunu ona sağlamıştı. Aralarında bir aşk yeşermiş, insanlığın soyu devam etmişti. Ve hayır, ben cinsel dürtülerden bahsetmiyorum tahmini o yöne kayanlar lütfen bu seçeneği elesin şimdiden. Benim sizleri çıkardığım yolculuk başka. Dünyanın bomboş olması ile beraber bildikleri bir gerçek vardı Âdem ile Havva'nın. Gülümsemeleri gerektiği -ki buna oldukça değineceğimizi düşünüyorum- ve birbirlerini sevmeleri sonucunda hayatın çekilir bir hal alması gerekliliği. Her şey bir yana dursun o zamanları düşünürsek sadece tamamen doğal bir vahşi hayat, Âdem, Havva ve ihtiyaçlar vardı. Gidilecek bir iş yoktu, vakit öldürülebilecek bir telefon yoktu, gezip dolaşılacak bir alışveriş merkezi dahi yoktu ki ikisinin de giyecekleri kıyafetlere kadar uğraşıp kendilerinin edinmesi gerektiği bir gerçektir ve bu durum ikisini de mücadeleye itmeye durumundaydı. Yine de bu düzen içerisinde mutluluğun yanlarından ayrılmadığı ve iyi bir uyumu -belki zorunluluklar da itmiş olabilir ama- yakaladıkları bir gerçektir. Daima pürüzler olacaktı ama konu bu pürüzler değil bu pürüzlere dayanmak için kuvvet veren kavramdı. Yolculuğumuzun adını da söyleyeyim, adının sevgi ki o sevgi kelimeler ile anlatılamaz, anlatılsa da hissedilemezdi. Filmde de öyle deniyordu, ben de söylüyorum. Hayat denen iyi, tuhaf ve yorucu olan bir süreçte temel olan buydu ve halen de esas olarak kabul edilen gerçek bu olacaktı. Bir ebeveynin çocuğuna beslediği sevgiydi, bir eşin sevdiğine beslediği sevgiydi, bir zanaatkârın ürününü yaparken ki yaşadığı şevkin adıydı sevgi. İnsanları gülümseten -ki en önemlisi bu gülüştü- ve ileriye taşıyan asil duyguydu. Gelişimimizi sağlayan ana etmendi ve sevgisiz bir dünyanın düşünülmemesi gerekiyordu. Böylesine bir güzellikten mahrum kalmak hiç iyi olmazdı. Sırf bu sebepten ötürü de tersi ihtimallere bu yolculukta girmeyeceğim, hayatımızdan çıkarmalıyız, ben yaptım ve pişmanlık duymuyorum. Ben, size bir konfor alanı yaratmaya çalışıyorum.

Artık zaman ilerler bizler için. İnsanlık ihtiyaçlarını giderir, birbirlerini halen severler ve sonuçta gelişimimizi gösteririz. Mağaradan çıktığımız, yerleşik hayata geçtiğimiz, tarıma başladığımız günler geldi. İnsanların feraha erdiği dönemde düşüncenin önemi artmıştı. Aynı zamanda insanlar hobiler edinmişti. Siz sorgulamadan, hangi sapağa girdin şimdi demeden sizler, ben anlatayım ne dediğimi, neyi amaçladığımı. İnsanlık, duyguların atası olan sevgi ile beraber sanata ve felsefeye adım attılar. Yolculuğumuz güzelliklere açıktı, adresi mutluluktan geçiyordu ve bunun tek gerekçesi insanların sevgiye olan açlığıydı. Bir olma arzuları vardı. Çekim vardı. Ruhlar birbirleri ile dans ederken gözlerin ışıltaması bakışlara yansırı, kulaklara varan ağızlar, birbirlerine yaslanan kafalar ve birbirlerine yastık olan omuzlar vardı. Narince gelen sevgi dolu bir dokunuş dünyalara bedeldi. Hayat, birbirini sevenler için ne kadar zorluklar içerisinde olsa dahi güzeldi ve bu yaşamda mücadele edeceğin doğru kişiyi bulmak ile birlikte de bu güzellik kat ve kat artıyordu. Ona baktığında harikalar ötesi bir adam, ona baktığında dünyalar güzeli bir hanımefendi görebiliyordunuz. Her şeyin olmuştu ve onsuz bir hiçtin.

Hani demiştim ya insanlar hobi edinmişti diye işte hobi edinen bizler anılar yaşamaya başladık. Bunlar birer hikâyeye ve hatta efsanelere dönüştü. Yaşandı, iyisi ile kötüsü ile bitti ve birer hatıra olarak kaldı. Bunlar bazen bir nesne oldu bazen bir fotoğraf oldu. Bize bunları anlatmaya insanlar da geldi. Bazen bir köy kahvehanesinde dinledik, izledik bazen de büyüklerimiz bir varmış bir yokmuş der iken anlattı. Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin gibileri birer örnekti ve ortak paydaları ise sevgiden geliyordu. Yolculuğumuzun amacı olan, yüzümüzde gülümseme yaratan o eşsiz duygudan geliyordu. Onlar gibi sevemeyiz diyenler oluyordu bazen. Buna inanmak güç. Sevginin bir gücü vardı ve bu güç bize ilerlemeyi, dayanmayı, kabullenmeyi ve tabii mücadele etmeyi öğretiyordu. Bir adaptasyon söz konusu idi ve insanlar asla öngörülemezdi. Her duruma ve her zamana adapte olabilen insanlar, dinzorlardan bile kuvvetli olduklarını çoktandır kanıtlamıştı. Temel faktör yine sevgiydi ve öyle de kalacaktı. Bu, hayatın kilidi ve anahtarı ise elimizde ya da tam karşımızda duruyordu.

Zaman ilerledikçe de insanoğlu belli şeylere özlem duymaya da başladı. Günümüze geldik yolculuğumuzda ve bunun kesin etkileri yaşanıyor çevremizde. Her insanın hayatında belirli başlı anlar vardır. Geçmişin ayak izlerinin peşinde kişiyi gafil avlamayı denediğini düşündüğü anlardır bunlar. Eskinin kesinlikle daha iyi olduğu ve yaşadığı güncelde kendisini olan olaylar kişiyi bir batağa çektiği his büyür içlerinde. Devleşir. Baş etmesi zor bir hal alır. Hak da verilebilir. Nostalji güzeldir, ben kötüleme yapmıyorum. Sevgi dolu anlara sıkıca sarılmak suç değildir. Elimize telefonu aldığımızda arşive girip eski fotoğraflar arasında gezinen bizleriz. Bunun sebebini çok iyi biliyoruz ama yolculuğumuzun sapaklarından biri de bu ve ben size anlatmaya devam edeceğim. Sevilme ihtiyacı, günümüzde her çocuk için her genç için ve hatta her yaşlı için gerekli bir durumdur. Sosyal medyanın yaygınlığı, dünyanın ele avuca sığan bir yer haline gelmesi üzerine depresyon, öfke sorunları arttı. Bunun tek bir çözümü var ve çoğumuz zaman zaman kendimizi bundan mahrum ediyor, layık olmadığımızı düşünüyoruz ve işler iyice ters tepiyor. Hayır, ben çoğu durumun böyle ilerlediğini kabul etmedim ve bunun meyvelerini yaşıyorum. Mesela, bir zanaatkârın yaptığı işi yaparken ki yaşadığı hazzı mesela şu an yaşıyorum. Gülümseyerek yazıyorum, bu işi yapmaktan mutluyum ve gülümseyerek okumanızı istiyorum.

Bu sevginin gücüdür. En azından inanmak istediğimdir. Hayalimdir. Ne olursa olsun tutunulacak daldır. Sizler için de geçerlidir. İnsanlar ne derse desin. Bizler, birer sebebi yaşıyoruz. Birimizin kalemi kuvvetli birimizin resim yeteneği çok sanatsaldır birimiz rekorlara koşabilecek bir sporcudur, birlikte oldukça güçlü olduğumuz bir kesinliktir. Ne olursa olsun inadına ilerleyen kişilerin bir başarısı olabilir sadece. Senin gülümsemen, barışman ve sevmen gereken konular var. Senin sevince güzel olduğunu söylemeye gerek var mı bilmem ama söyledim bile. Bu dünyanın dibi yok. Ne kadar içersen iç, bitmeyecek. Tek bir güç bizleri kurtarır. Bu sapağın amacı da bu zaten. Günümüzde o kadar gereksiz şeye takılıyoruz, üzülüyoruz ya da imreniyoruz ki doğru kelimeleri seçemiyorum şu an.

O, sosyal medyada gördüğünüz çoğu poz yalan mesela. Üzüldüğünüz o kişilerin ya da olayların ileride değmeyeceği gerçeği ile yüzleşeceğinizi bilmenizi isterim. Önümüze bakarken tek bir gerçeğin yanınızda olacağını bilmenizi istiyorum. Zamanını söyleyemem, müneccim değilim, olacağı biliyorum sadece. İnsanlar çift yaratılmıştır, öyle ya da böyle gülümseyeceksiniz ama mutluluktan. Çünkü sevgi her şeyi aşar.

Yolculuğumuzun son sapağına da geldik. Bu sevginin en özel en güzel yerine gelmemiz gerekiyor. Bu öylesine güzel ki aralarından sıyrılıyor. Bakışlara yansıyor, hisleri değiştiriyor ve öncelikleri dahi etkiliyor. En bencil insanın dahi değişerek düşünceli bir insana evrilmesi kaçınılmaz bir hal alıyor. İnsanların çift yaratılması konusunda bir sevginin taç edildiği en yüce makamı düşünebilir miyiz? Anladı iseniz güzel, anlamadı isek ben söyleyeyim, son sapağımız aile olmak. O ki zaten toplumların temeli ve milletlerin yükselmesinin baş sebebi. Eğitimde aile ile başlar ama sevgi öğretilmez, yaşanılır. Zorunluluktan dahi olsa da on kişi bir soba çevresinde oturulabilir ve huzurludur ya da rahatlık içerisinde odalarda olursa dahi gün başladığında oturma odasında toplanıp gülüşülebilir. Sevginin gücü budur. Sadece sözlerden ötedir. Hissedilebilir. Varlığı herkes için farklıdır. Sonucu iyiye götürür, bu kesinliktir. Sevgi özeldir. Tutunulacak gerçek daldır. Sevilenin daha güzel sevildiği, sevgiye aç olanların doğru adımları atarak o mutlak ve güzel olan duyguya erişmesi dileği ile...

ŞÜKRİYE TIRSI YILDIZ GECESİ

Sanırım artık benim içimde süregelen hayatını sonlandırıyorum, çünkü olduğundan çok daha güzel hatırlanıyorsun.

Sanki ölmeye başlamadan önceki parlamışın gibi canlanıyor zihnimde resimlerin, hepsi içimde yarattığın çirkinlikten çok daha güzel, çok daha uzak.

Yerle gök bir olmuş gibiydi her şey, şimdi yerim de göğüm de ayrı senden.

Gittiğin günden beri tarafından yutulacağımı düşündüğüm karanlığın ardında oysaki yaşattığından bambaşka, daha sıcak, daha doğru bir mavide yüzüyorum.

Sanırım artık benim içimdeki hayatını sonlandırıyorum, seni yüzdüğüm maviye gömüyorum.

Seni son kez görüyorum, hissettiklerimizden, senin için olan hissimden çok uzak bir şekilde sana veda ediyorum.

Yanımda değilken var oluşunun bir anlamı kalmadı sanırım, ısınacak kimse kalmadığındandır güneşin gereksizliği.

Şimdi son kez izliyorum batışını, senin yüzdüğüm maviye gömülüştüğünü seyrediyorum.

Senin, içinde sindirileceğini bildiğim kalabalıkta,

Senin, tarafından yok edileceğini bildiğim çoklukta,

Hayatını karartacak ışıktaki varoluş çabaları izliyorum ve diyorum ki kendi kendime, her zaman sana söylediğim aksine, üzüldüğüm için mutlu olmaya değmedi.

En tatlı, en acın kadar hissettirmezdi hiçbir zaman, bu da bir şeydir gerçi.

En azın ise en fazlandan her daim de fazlaydı, en azından.

Sanırım artık benim içimdeki hayatını sonlandırıyorum, seni bana hissettirdiğin o buz gibi maviye gömüp elveda diyorum.

BÜŞRA ÖZTÜRK

“PARAZİT” FİLMİ VEYA YAŞAMA TUTUNMA

Yoksul bir ailenin oğlu olan Kim Ki-Woo, üniversiteli bir arkadaşının önerisiyle hayal bile edemeyeceği kadar zenginliğe sahip Park ailesinin çocuğuna özel ders vermek üzere işe başlar. Ailesi yokluk içerisinde yaşayan genç, çare olarak anne, babasını ve kardeşini de Park ailesinde çeşitli pozisyonlarda işe aldirmek için planlar yapar. Becerikli ve kurnaz aile bireyleri resim öğretmeni, aşçı ve şoför gibi işlerde ailenin yanında çalışmaya başlarlar. Daha sonra ailenin eski çalışanı Moon-gwang'ın eve gelişiyle işler çığırından çıkar.

Film iki farklı sınıfın keskin ayrımını çeşitli yönleriyle izleyiciye yansıtıyor. Kim ailesi penceresinden arabaların tekerleklerini ve yoldan geçen insanların ayaklarını görece kadar aşağıda, bodrum katta yaşıyor. İçerisi, sınırlı bir yaşam alanı ve zorlu koşullara rağmen ailenin yaşam mücadelesine tanıklık ediyor. Böcekler, bu dar alanda yaşamalarını daha da zorlaştıran bir sorun ve evi adeta istila etmişler. Dairenin tuvaleti, sokağa bakan penceresine yakın bir konumda. Ancak dikkat çeken nokta, pencerenin göz hizasının üzerinde olmasıdır. Bu detay, ailenin ekonomik sınıfının ve yaşadıkları yerin yoksulluğunun göstergelerindedir. Ailenin, sadece tuvaletin bile sıradan bir pencereye yerleştirilmediği, daha alt bir konuma mahkûm olduğu gösterilir. Bu ayrıntılar, filmin atmosferini ve ailenin yaşadığı zorlukları anlatmak için kullanılır. Dar alan, böcek istilası ve düşük sosyal statü, izleyicilere ailenin zorlu yaşam koşullarını derinden hissettirir ve hikâyeye duygusal bir bağ kurmalarını sağlar. Park ailesi ise, lüks bir muhitte yaşayan zengin ve saygın bir ailedir. Evleri, ünlü bir mimarın eseridir ve modern bir tasarıma sahiptir. Evlerinin pencerelerinden baktıklarında, yeşil ve bakımlı bir bahçe görürler. Bu bahçe, onların dış dünyadan izole edilmiş hayatlarını simgeler. Yönetmen, Park ailesinin yaşadığı semt ile diğer karakterlerin yaşadığı semt arasındaki zıtlığı vurgulamak için ışık kullanır. Park ailesinin semti daha aydınlık, daha temiz ve daha ferah iken, diğer semt daha karanlık, daha kirli ve daha boğucudur.

Başlarda günlük yiyecek konusunda bile sıkıntı yaşayan Kim ailesi gelir arttıkça evdeki kutlamalar, ziyafetlerle savurgan bir hale geliyor. Park ailesinde ise paketli temiz ürünler, meyve ve meyve suları tüketiliyor. Filmde bu ayrıntıyla sınıf farklılığının yemekler ve tüketimi bağlamında vurgu yapılıyor.

Filmin ileriki sahnesinde Park ailesinin küçük çocuklarının doğum günü için kampa giderler. Bunun üzerine Kim ailesi geceyi çalıştıkları evde geçirir. Bu evde yaşamak hayalini kurmak, Kim ailesinin içinde bulunduğu koşullarda ileride böyle bir evde yaşama fikrini perçinler. Bu hayal evin eski çalışanın geri dönmesiyle bozulur. Kocasının uzun süredir Park ailesinin bodrumunda yaşadığını açıklar. Kim ailesinin bu durumu kabul etmemesi üzerine iki aile arasındaki tartışma üst sınıfla olan çatışmalar kadar yoğun yaşanır. Bu sahne, aynı koşullara ve yaşam standartlarına sahip iki ailenin bile daha iyi şartlara sahip olma noktasında birbirlerine nedeli acımasız olduklarını izleyiciye sunar. Sahnenin devamında aşırı yağmur yüzünden kamptan dönmek zorunda kalan Park ailesi ile yine aşırı yağmur yüzünden bodrum katı dairelerini su basan Kim ailesinin bu durumdan etkilenme şeklinin de yine sınıf farklılığıyla bağlamı vurgulanıyor.

Her ne kadar sınıf farklılığı olsa da Kim ve Park ailesi arasında samimi bir ilişki vardır. Ancak bu samimiyet Park ailesinin babasının, Kim ailesinin kokusunu rahatsız edici bulduğunu dile getirmesiyle bozulur. Şoförünün kokusunun nefes alınamayacak derecede kötü koktuğunu, arka koltukta otururken bile kokusunu alabildiği için rahatsız olduğunu söyler. Ondan önce koku konusunu Park'ların küçük oğlu ortaya çıkarır. Ablasının öğretmeninin, resim öğretmeninin, şoförün ve hizmetçinin aynı koktuğunu söyler. Anne ve babası bu durumu pek önemsemez. Filmde koku, önlenemez bir durum olarak karşımıza çıkıyor. Ne kadar saklamaya veya maskeleyemeye çalışılsa da sonunda ortaya çıkar. İyi niyetli olmayan bir koku yorumu bir ailenin veya bir sınıfın hakarete uğramasına neden olur. Bu hakaret, kişinin onurunun kırılmasına ve saygı duyulan biri olarak görülme durumunun değişmesine yol açar. Filmdeki karakterlerin karşılaştığı bu durum, insanların birbirlerine olan saygı ve sevgisini etkiler. Koku yorumu, insanlar arasındaki ilişkileri değiştirir ve birbirlerine olan güveni sarsar. Nitekim Park ve Kim ailesinin samimiyetle kurulmuş çalışan-iş veren ilişkileri de kötü yapılan koku yorumundan sonra bozuluyor. Daha sonra beklenmeyen bir anda bu durumdan dolayı şoför Bay Park'ı bıçaklayarak öldürüyor.

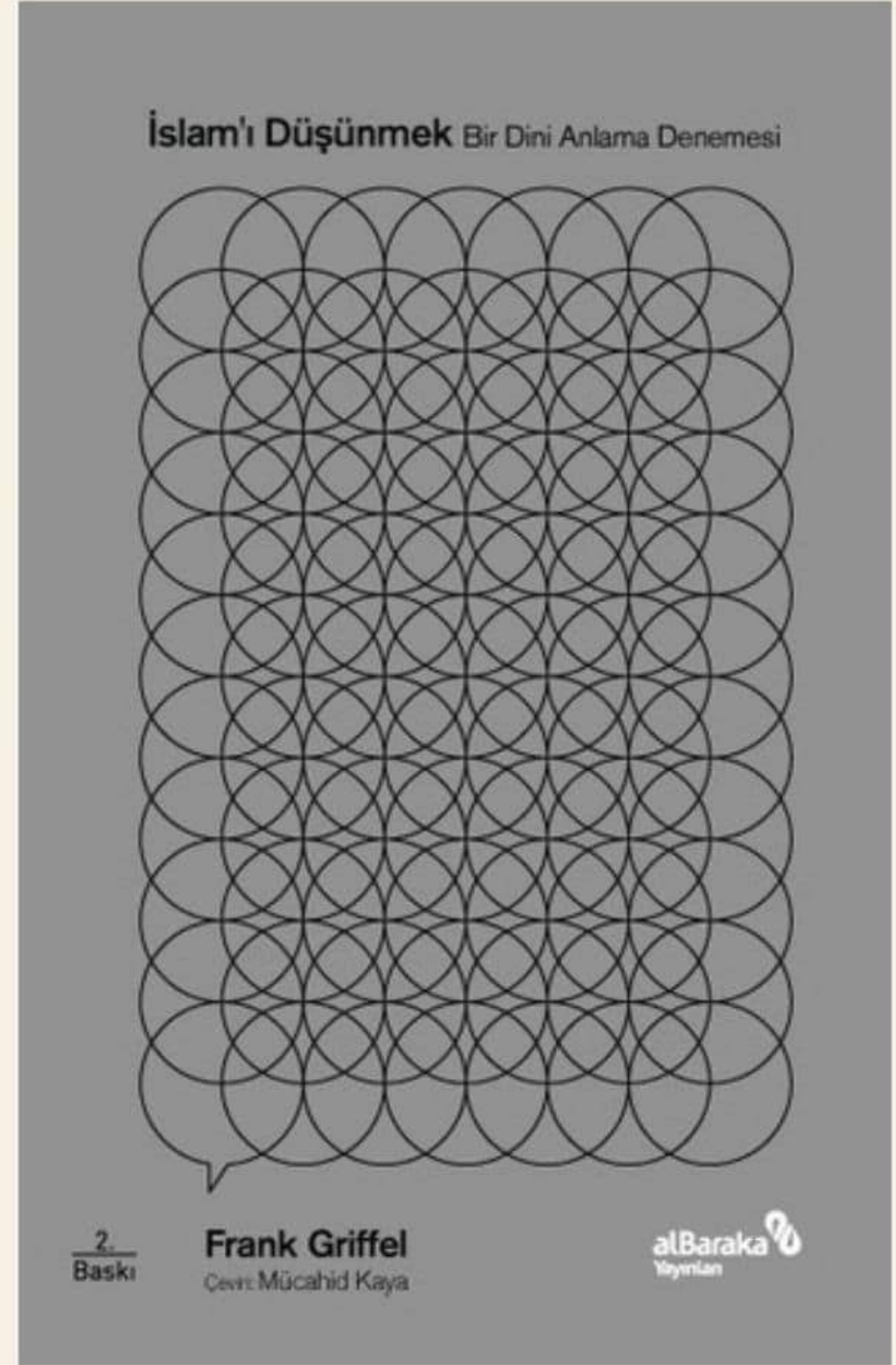
"Parazit", insanların yaşam biçimlerine, değerlerine ve sosyal sınıflar arasındaki uçuruma dair soruları ele alarak izleyiciyi düşünmeye yönlendiriyor. Film, mizah, gerilim ve trajedi unsurlarını kullanarak, karakterler arasındaki ilişkileri ve olayların gelişimini izleyicinin tahmin etme noktasında tutuyor. Filmin görsel anlatımı da etkileyici. Özellikle, Park ailesinin modern ve lüks evi ile Kim ailesinin dar ve alt sınıfta yaşadığı bodrum dairesi, filmdeki sınıf farklılıklarını net bir şekilde yansıtıyor. Bu mekanların kullanımı, karakterlerin yaşamlarının ve aralarındaki çatışmaların sembolik bir resmini çiziyor. "Parazit" sosyal sınıfların dinamiklerini ve etkilerini tartışırken aynı zamanda sürükleyici bir hikâye sunuyor. Bong Joon-ho'nun yönetmenlik becerisi ve oyuncuların performansları, filmin her anında kendini hissettiriyor. Bu nedenle, "Parazit" sadece bir film olmanın ötesine geçerek toplumsal konular hakkında derin düşüncelere ve tartışmalara ilham veriyor.

HAVVA GEDİK BAŞLIKSIZ

Sana rastlayan o günden çıkıp geliyor gözlerin.
Gözlerin kurşun gibi sıcak,
Vurulduğunu bilmeden uçtuğunu zanneden,
Bir kuşun çaresizliği kondu avuçlarıma.
Bu saatler akıyor şimdi seni hatırlatan,
Zamana bırakmışım oysaki zaman,
Sana akan bir nehir gibi
Akıntısında sürükleniyor sandalım.
Kapkara bir geceyi süslüyorsun,
Işığında titreyen,
Şu yıldızlar kayar mı bilmem
Bir dilek tutturdum kuyruklarına.
Bir kitabın sayfasına,
Ansızın yerleşiyor göz bebeklerin
Kelimeler tükeniyor,
Siliniyor satırlar yavaş yavaş.
Seninle aynı göğün altında olmak da yetiyor.
Sevmek şimdi, sonsuz bir maviye
Sonsuz bakmak gibi.
Uyurken izledim seni hayali bir gecede
Kırpiklerindeki kıvrımlara dokundu parmaklarım.
Uçlarından tutunduğumu bilseydin
Kırpar mıydın gözlerini yine de?
Kimse kimsenin kırpik ucundan tutunmamalı
Böyle aşkla...

CEYLAN GÜLCAN

FRANK GRİFFEL, İSLÂMİ DÜŞÜNMEK: BİR DİNİ ANLAMA DENEMESİ

Bu çalışmada Yale Üniversitesi Din Bilimleri Bölümü'nde İslâmî araştırmalar profesörü olan Frank Griffel'in Albaraka Yayınları'ndan çıkan İslâmî Düşünmek isimli kitabının değerlendirilmesi yapılacaktır. Almanya, Şam, Berlin ve Londra'daki kurumlarda felsefe, Arap Edebiyatı ve İslâmî araştırmalar okumuştur. Din Felsefesi, Felsefe, İslâm kategorilerinde eserler yazmıştır ve **Gazâlî'nin Felsefî Kelâmı** kitabının yazarıdır. Griffel'in **İslâm'da Klasik Sonrası Felsefenin Teşekkülü ve Şeriat: Günümüz Bağlamında İslam Hukuku Türkçe'** ye çevrilen eserleri arasındadır.

Frank Griffel'i İslâm hakkında yeniden düşünmeye sevk eden bu eserini altı bölümden oluşan alt başlıklar altında bir araya getirmiştir.

Eserin yazılması elbette ki 21. Yüzyıldaki Almanlar ve İslâm'a dair düşüncelerini belirtmekle beraber, okuyanı tarihsel açıdan çokça bilgi birikimli halde aydınlatmak olmuştur. Fakat madem tarihsel gelişme söz konusudur, kelimeleri ustalıkla kullanan müellif, bu tarihi dar kalıplarda hapsetmiştir. Ve tarih, kitapta dar ve kısıtlı vakitlerde ilerlemiştir. 18. Yüzyılın sonlarında Kahire şehrini bugünkü ekonomik, politik ve ahlâki ideallerimize göre değerlendirmekle beraber, bu ideallerin uygulanmasındaki eksiklikler tespit eden batılı bilim adamlarının bu şehirleri ve ülkeleri gerçek anlamda bilmeden bir yargıya varmış olmalarının gözler önüne sermektir diyebilirim.

Eser karşımıza Tolstoy'un "Tatar deve dikenini" tabiriyle ve oldukça ilginç bir bakış açısıyla çıkıyor. Burada bahsedilen çiçeğin, dikenlerinin uzunluğu ve keskinliği, çiçeğin güzelliği kendisini etkilemiştir. "Ne enerji!" diye düşündüm. "İnsan burada her şeyi yendi. Milyonlarca bitki ve otu yok etti fakat deve dikenini ortadan kaldırmaya gücü yetmedi."

Yukarıda bahsettiğim Tolstoy'un belirtmiş olduğu cümle içeriğine inildikçe anlamını olumlu yönde daha iyi kavradığım cümle olsa da "Tatar" kelimesinin 19. yüzyılda Rusça'da Moğol ve Türk kökenli halkları aşağılamak için kullanılan bir terim olduğunun kanıma dokunduğu bir tabir olduğu gerçeğini belirtmeden geçmeyeceğim.

Griffel; "şerh" kavramını "müellifin kendi çalışması ve başka bir eseri mütalaa etmek istediği anlamına gelir." olarak ele almıştır. Fakat literatürde "şerh"; açıklama anlamlarını barındırır.

Sayın Griffel'in ileri sürdüğü düşünceyi daha çok "karşılaştırma" olarak algıladım. İslâmiyetin merkezi olarak medreselerin bulunması bunları "eğitim sisteminin üniversiteleri" olarak ifade etmesi İslâm ve İslâmiyet hakkında pek çok araştırma yapıp, İslâmi bilgilerin kalbi diyebileceğimiz medreseleri kalemine almasındaki parıltılı detayı vurgulamak istiyorum. Ayrıca yine ikinci bölümde Tolstoy' un 'deve dikenini' kavramına olumlu bir bakış açısıyla açıklık getirmiş olmasında şahsımı bir nebze rahatlamış bulmaktayım.

Eser; Fahreddin er-Râzi'nin eserleri olan Felsefe ve Mantık Özet Kitabı ve yine Fahreddin er-Râzi'nin İbni Sina'nın İşaretler ve Tenbihler üzerine yaptığı şerh; üzerine kapsamlı araştırma yaparak içeriğinin ne için yazıldığı, hangi amacı güttüğü hatta kaçınıcı yüzyılda da kullandığını detaylıca açıklayarak dördüncü bölümde bizleri aydınlatıyor. Frank Griffel'in Fahreddin er-Râzi'nin felsefi düşüncesi ve kaleminden oldukça etkilendiğini hiç kuşkusuz söyleyebilirim. "Eski filozofların keşfettiği mantık kurallarını kabul ediyorsun fakat yine de o adamları hakir görüyorsun." 20. Yüzyılın başlarında İslâm filozofları adına kullanılan bu ifade yazarın kanına dokunan ve bana göre esefle kalemine yansıttığı ifadedir. Âlemin sonsuz mu yoksa zaman içerisinde mi yaratıldığını "kimsenin" kesin olarak bilemeyeceğini öne sürerek teslimiyet inancına sahip insanların görüşlerini yok saymaktadır. Burada kullanılan "kimse" tüm insanlara işaret ettiğinden bunda biraz saygı kavramını görmezden gelmiş bulmaktayım (s.68).

Müellifimiz kitabın beşinci bölümünde "ilerlemede eksiklik" başlığını kullanmıştır. Bu başlığın içerisinde "Örneğin İslâm tarihinde bir halîfenin metinleri tek bir metne indirgediğini ve onu hukûkî olarak tedavüle soktuğunu görmemekteyiz" bahsini okuyucuyla paylaşmıştır (s.69). Akıcı bir üslupla fikrini beyan eden yazarımızın atladığı nokta şudur: Halife döneminde devrin yönetim şekli şeriât idi. Hükümleri ve gerekli kararları, uyuşmazlıkları ve davaları karara bağlayan 'Kadı'lar mevcuttu. Hüküm Kadı veriyordu. Neye göre hüküm veriyordu? Tabi ki Kur'ân'a göre hüküm veriyordu. Hz.Ebûbekir döneminde Kur'ân tek bir kitap halinde değildi fakat Hz. Osman döneminde artık geniş coğrafyalara ulaşılması itibariyle de Kur'ân tek kitap haline getirildi. İşte bu sebeple bahsi geçen örnek cümleyi yanlış kullanılmış bulmaktayım. Hukuk koyucu Allah olduğundan, Allah'ın hükümlerini yerine getirdiğinden ve Hadisler ışığında karar verdiğinden 'Kadı' hukuki olarak tedavülde işlevler gerçekleştirmiştir. Kur'ân'ın yazılı olduğu parçaların bir araya getirildiği süreç, Bauer veya bazı başka düşünürlerce "müphemlik krizi" olarak açıklanıyor. Yazar, tam burada ifade ederken İslâm'ın buradaki krize varsayılan belirsizliği ortadan kaldırmaya teşebbüs etmemesi, İslâm düşünürlerini eleştirmeye açık bir konudur. Bunların yanı sıra yasak kitaplar listesinin bulunduğu, din savaşlarının olduğu çağlarda Avrupa'nın İslâm ile olan çatışması hiçbir zaman son bulmamıştı. Aynı çağda yaşanan itilafli süreçlerin yaşanılan çağlara aktarılmasını önemli bir sebep olarak görüyorum. Gerçi Avrupa İslâm ile mi yoksa İslâmı düşünenle mi çatışma içerisindeydi? Avrupa'nın askeri üstünlüğü İslâm dünyasının fikir ve istekleriyle mağlup olması ile sonuç verdi. Medreselerin yerini Fransız modeline dayalı üniversiteler aldı. "Bunun Müslümanlar için uygun olmadığı kanaatine varmak acelecilik olacaktır." diyor yazarımız. Fakat apaçıktır ki uygun değildir, İslâm'da öğrenmenin de bir adabı vardır. Evvelde manevi açıdan kendini tamamlama güdülerine sahip olmaya çalışan "talebe" kişisi bulunur. Fransız üniversitelerinde yalnızca "bilgi"yi bilmek asıl meseleyken manevi anlamda kendini tamamlayamayan ruh bilir fakat idrak edemez.

Bu, işte bir çöküştür. Avrupalıların veya Avrupa yönteminin diğer kültürlerle hoyratça davranması göz önünde bulundurulmuştur. Fakat Müslüman olan “bazı” kimselerin neticede dünyanın göze hoş görünen bazı geçecek olan güzelliklerinin ihtişamına kapılıp, asıl düşmeye başlamanın bu kapılmalar sonucu oluşabildiği birçok yerde göz ardı edilmiştir.

1990 yapımı bir film olan “The March” Afrika’dan Avrupa’ya barışçıl şekilde İssa el-Mehdi isimli liderin önderliğinde gerçekleştirilen hareketti. Bunun yerini gerçek hayatta Usame Bin Ladin’in şiddet içeriğiyle, olmasını istemeyeceğimiz savaşların olmasıyla aldığı biliyoruz. Burada bir misillemeden bahsedilmiş. Fakat şiddetin ve savaşın misillemesi olmaz.

Ayrıca altıncı bölümde bahsedilen “Akdeniz ve Doğu kıyılarında bulunan Müslüman halklar” açıklamasının arkasından “İsrail bunun dışında” parantezi açılıyor. Müslümanlıkla yakınlaşamayan bir topluluğun burada aynı cümle içerisinde parantezini açmaya bile gerek ve değer bulmuyorum. İslâmî fundamentalizmin modernitenin İslâm dünyasına tepki olduğunu vurgulamada yazarı haklı buluyorum. Bir dinin köküne inmeye modernitenin veya modernizmin set koyacağını düşünüyorum. Fakat dinin kökü Kur’ân kaynaklıysa ve Kur’ân değiştirilmeyecek, sonsuza kadar ilk haliyle kalacaksa modernite niçin bir engel olsun? Peki, Kur’ân değişmeyecek aynı kalacak fikri ile uyuşmayanlara ne söylenebilir? Ve peki Kur’ân gibi bir gerçeği tamamen reddedenlerle bu konu ile alakalı hangi düşünce paylaşılabilir?

İslâmî fundamentalizm aracılığı ile ulus-devletin yerini kaçınılmaz olarak gören İslâmî fundamentalistlere binaen bunun bir çıkmaz, çelişki ve böyle bir devletin imkânsızlığı olarak gören Griffel’e diyorum ki eğer böyle bir düşünce varsa olmak için olasılıkta mümkündür. İslamı anlamayı istemek ve onu karşılaştırmalı bir şekilde algılamamak, her zaman “biz” ile kıyaslamamaya çalışmak demektir. “Biz”in ötesine geçip bundan sıyrılıp aklî değil melekî duygularımızı kasteden bu cümleyi benimseyip eleştiremi burada noktalamak istiyorum.

Eserin basımında bazı hatalar görmek mevcut. Sayfa 83’teki kelime “katılır” olarak ifade edilecekti, fakat “katır” olarak göze çarpıyor. Böylesine önem arzeden bir eserin çevirisinin dahi sıfır hata ile karşımıza çıkması umulurdu.

Son söz olarak, İslâm hakkında çeşitli bakış açılarıyla yeniden düşünmeye sevk eden bu kitabı herkesin okumasını tavsiye ediyorum.

MUSTAFA AKTAŞ
BEKLEDİM

Bekledim günlerce sabrederek
Göz göze geleceğimizi bilerek
Bir gün elbet
İçim içime sığmayarak bekledim

Günlerce düşünüp durdum
Simanı düşünerek
Bekledim büyük bir hevesle
Seni ey sevgili

Kalbimi açıp bekledim
Geleceğin günü bekledim
O kalp durmadan atarak
Seni bekler ey sevgili

BETÜL ÇOTUKSÖKEN

**ANTROPONTOLOJİNİN
IŞIĞINDA ETİK YA DA
AHLAK FELSEFESİ**

NOTOS
KİTAP

BÜŞRA ÖZTÜRK

ANTROPONTOLOJİNİN IŞIĞINDA ETİK YA DA AHLAK FELSEFESİ

Tarih boyunca, insanlık için etik ve ahlak konusu her zaman önemini korumuştur. Birçok felsefeci ve filozof, etik ve ahlakla ilgili fikirler ve düşünceler ileri sürmüş, farklı çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu bağlamda, "Antropontolojinin Işığında Etik ya da Ahlak Felsefesi" kitabı, alanda önemli katkılar sağlamıştır. Kitabın değerlendirmesine geçmeden önce yazar hakkında bilgi vermek gerekli olacaktır.

Betül Çotuksöken, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden 1972 yılında mezun olduktan sonra aynı üniversiteye Sistematik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1984'te Felsefe doktoru, 1987 yılında yardımcı doçent, 1988'de doçent 1996'da aynı üniversitede profesör oldu. 2000 yılında Maltepe Üniversitesi'nin kadrosunda yer alarak 2004'te Felsefe Bölümü'nü kurdu. Ulusal ve uluslararası kuruluşlarda görev aldı. Felsefe alanında yazdığı, editörlüğünü yaptığı ya da Türkçeye çevirdiği çok sayıda kitabı ve makalesi vardır. Son zamanlarda insan merkezli varlık felsefesi alanında çalışmalarını yoğunlaştırmış, bu alanda yeni bir kavram olan "antropontoloji"yi ortaya atmıştır. Buradan hareketle Çotuksöken, etik ve ahlak kavramlarının anlatımını bizlere antropontoloji bağlamında sunmuştur.

Betül Çotuksöken'in Antropontoloji Işığında Etik ve Ahlak adlı kitabı, insanın varoluşsal durumunu ve ahlaki sorumluluğunu antropontolojik bir perspektiften ele alan bir çalışmadır. Kitap, yazarın Felsefenin Gör Dediği dizisinin ikinci kitabı olup, insanın var olan olarak ne ya da kim olduğunu sorguladığı ilk kitabı Antropontoloji ya da İnsan-Varlık Bilgisi'nin devamını oluşturmaktadır. Kitapta yazar, insanın var olan karşısında sergilediği eylemleri ve ilişkileri antropontolojik bir bakış açısıyla incelerken, etik ya da ahlak felsefesinin temel kavramlarını ve sorunlarını da tartışmaktadır.

Eser, giriş ve 2 ana bölümden oluşmaktadır. Kitabın girişinde yazar felsefenin gör dediği dizisinin ilk kitabı **Antropontoloji ya da İnsan Varlık Bilgisi**'nde, insanın durum ya da durumlar karşısında nasıl davrandığı, nasıl bir tutum sergilediğini, durumlarla karşılaşan, durumlar arasında kalan insanın sürekli duruş geliştirdiğini, insansal durumların ve duruşların "arada olma" saptamasıyla özetliyor (s.10). Buradan hareketle ikinci kitabı **Antropontolojinin Işığında Etik ya da Ahlak Felsefesi**'nde bu kez, insan eylemleri ve ilişkilerin bağlamıyla birlikte, eylemlerin ve ilişkilerin temelinde yatan değerler ve erdemler üzerinde durularak etiğin, ahlak felsefesinin sınırlarını çiziyor.

Metodolojik bakımdan incelendiğinde yazar, kitapta etik ve ahlak kavramlarının tarihsel gelişimin, antropontolojik temellerini ve güncel sorunları ele alıyor. Bu bağlamda İnsanın hem bireysel hem de toplumsal bir varlık olarak etik ve ahlak alanında nasıl kararlar verdiğini, hangi ölçütleri kullandığını ve hangi sorumlulukları üstlendiğini bizlere aktarıyor.

Eser boyunca yazar, yalın ve anlaşılır bir dil kullanarak her kesimden okuyuculara hitap etmektedir. Bu yönüyle eser hem akademik hem de genel okuyucu için yararlı ve ilgi çekici bir kaynak niteliğindedir.

Ahlak felsefesinin temel konusunun, insan eylemleri ve insan ilişkileri olduğunu belirten Çotuksöken, eylemin anlaşılabilmesi için öncelikle eylemin kendisi anlam kazanmalıdır der. Bu bağlamda eylemlerin insan bilgisi için, insanın bilen bir varlık olarak kendisi için önem taşıdığını ifade ederek eylemlerin, bilgi nesnesi olmak için bilinçli bir şekilde yönelmediği sürece anlam ifade etmediklerini belirtir. Böylece, eylemi kendi başına bir varlık alanı olarak kabul eder (s.73).

Çotuksöken, eyleme iyi veya kötü değerlendirmesiyle yaklaşır. İlk aşamada, eylemlerin değerler alanından bağımsız olduğunu ancak ortaya çıktıktan ve görünüş alanına geldikten sonra bir obje niteliği kazandığını belirtir. Bu noktada, fenomenolojik bir yaklaşımla eylemin başlangıç noktasını anlamaya çalışmanın önemli olduğunu vurgular. Eylemin değerinin ancak bu noktada ortaya çıkabileceğini ve yüzeysel bir değerlendirmeyle eylemin değeri hakkında hüküm verilemeyeceğini belirtir (s.88).

Çotuksöken, insanın eylem ve ilişkilerini anlama çabasında yol gösterici olarak antropontolojik yaklaşımı ele alır. İnsanın eylemleri ve ilişkilerinin temelinde insanın varlığı ve anlamıyla bir bağlantı olduğunu belirterek, insanın eylemleri, onun değerlerine ve amaçlarına uygun olarak şekillenir görüşündedir (s.110).

Çotuksöken, insan eylemlerini ve insanlar arasındaki ilişkileri etik açıdan ele alarak “ahlak”, “etik” ve “ahlak felsefesi” terimlerinin zaman zaman aynı anlama geldiği zaman zaman da farklı anlamlara sahip olduğu görüşündedir. Bu sebeple etikle ilgili belirlemelerin ahlakla ilgili noktalarda farklılaşabileceği görüşünden hareketle Çotuksöken, etiğin türleri konusunda çok farklı yaklaşımların olduğu düşüncesindedir (s.144). Bu görüşünden hareketle farklı etik yaklaşımlar ve ahlaki teoriler, insanların nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda farklı perspektifler sunabilir.

Hüküm verirken etik ve insan hakları boyutunun önemini bildiren Çotuksöken, hümanist metafiziğin ve antropontolojinin içerdiği insan anlayışı çerçevesinde insanın toplumla, kurumla, dünyayla ilişkileri ele alınarak yargıda bulunma ve hüküm vermenin daha sağlıklı olacağı görüşündedir (s.160). Bu noktada da toplumun erginliği, olgunluğu, entelektüel düzeyi dikkate alınmasının önemini vurgular.

Çotuksöken, insan-dünya-bilgi arasındaki ilişkiden hareketle bilim insanını eylemleri ve ilişkileri açısından değerlendirirken akademik özgürlük, akademik çevre ve akademik özerklik konusunda yeterince bilinçli, bilgili ve duyarlı olmadıkları kaygısını taşımaktadır (s.204). Bu durumu toplumsal ahlakla ilişkilendiren Çotuksöken değerlendirmelerinde toplumsal ahlaka ölçüt almanın önemli olacağı görüşündedir aynı zamanda durumu antropontolojik bu açıdan yaklaşan Çotuksöken, durum ettiği bilinciyle eylemde bulunan kişinin çevreyle ilişkisinin belirleyiciliği koşullandırdığı görüşündedir.

Çotuksöken eserinde, etik ve ahlak konusunu hem bireysel hem de toplumsal açıdan ele alarak okurlarına sunmuş bu bağlamda oluşturduğu yeni kavram antropontoloji temelinde görüşlerini savunmuştur. Etik ve ahlak kavramlarının ne olduğu, geçmiş tarihten günümüze hangi alanlarda ve durumlarda nasıl yorumlandığı, tartışıldığı bilgisine vakıf olmak isteyenler için okunması gereken bir eserdir.

EMRE ARSLAN

İNSAN - ÖLÜM: MODERN İNSAN - MODERN ÖLÜM

“İnsan Ölümü Taşır İçinde, Bir Meyvenin Taşdığı Gibi Çekirdeğini”

Ölüm ve beraberinde gelen düşünceler, insan oğlunun dünyayı “mekân” tuttuğundan bu yana, en büyük problemlerinden biri olmuştur. Kimilerine göre ölüm bir kurtuluş, kimilerine göre en büyük mahvoluş kaynağı, kimilerine göre bir son, kimilerine göre de hayat karşısında diri durmanın vazgeçilmez bir koşuludur. İnsanların ölüm karşısında almış olduğu tavır, onların varlık sebeplerini kavrayışlarıyla doğrudan ilgilidir. Ne zaman ve nasıl sona ereceği belli olmayan, ama bir gün mutlaka bitecek olan bu hayatın anlamına dair herhangi bir endişesi olmayan insanın, ölüm karşısında da tükenmesi kaçınılmazdır.

Dünyadaki varoluşunu sorgulamaya başlayan insan, hayatın anlamıyla ilgili “bilgilenme”yi, diğer bir ifadeyle farkındalık sürecini yaşamaya başlar. Bu süreçte insan, “var olmayı unutma” durumundan “var olmayı düşünme” durumuna geçer. Söz konusu ikinci süreçte esas olan varlığın gidişi değil oluşudur. “Var olmayı düşünme” sınırında hareket eden insan, eşyaya ve hadiselere sıradan hayat olayları gibi bakmaz. Kendi olanaklarını ve sınırlarını keşfederek ne olduğunun “bilincine” varır. Onun için var olanlar ve varlıkta olanlar hep birer oluşun devamıdır.

İnsanoğlunun mevcut olan diğer canlılardan farkı, sadece bir gün öleceğini biliyor olmasında değildir. En büyük fark, insanın ölümlle karşı karşıya olduğunun bilincine varması ve varoluşunu ölüme doğru yaptığı yolculukta kazandığını bilmesidir. Dolayısıyla ölüm, hayatımızı mekanik bir tarzda yaşamamız için olası kılan bir durum”dur.

Her ne kadar ölümün fizikseliği insanı tahrip etse de ölüm fikri insanı korur ve onun gündelik kazanımların peşi sıra tükenip yitmesini geller. Bu bilinçlenme sayesinde insan, diğer canlılardan ayrılmakla kalmaz, beşer içerisinde de farklı bir konuma yükselir.

Modern dünyanın insanlar ve eşyalar üzerindeki yıpratıcılık ve "kimliksizleştirme" çabası, etkisini en çok da ölüm düşüncesi üzerinde göstermiştir. Öyle ki modern zamanın insanı, hayatın sıradanlıkları arasında körleştirdiğinden, ölebileceğini dahi aklına getirmez. Modern öncesi çağda ölümün "evcilleştirilmiş" olması, modern insanlar tarafından anlaşılabilir. Mekanik olmayan bu hayat tarzı içinde ölüm ve ölümler mekandan/kentten uzağa atılır. Baudrillard, "Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm" adlı kitabında ölümlerin zaman içerisinde, köy ve kent merkezlerinin sıcaklığını yansıtan ve insanların bir araya toplanmak için de kullandıkları mezarlıklardan alınarak "dış"a doğru atıldıklarına dikkat çeker ve "yeni kentler ya da çağdaş metropollerde gerek fiziksel mekan gerekse zihinsel mekan anlamında ölümler için öngörülen hiçbir şeyin olmadığını söyler.

Modern insan, ölümün bizi benliğimizin asıl gerçekliğine uyandırdığını, ve "var olmayı düşünme" durumuna çağırdığını unutmuş durumdadır. Montaigne'nin çağlar öncesinde dile getirdiği "nasıl yaşanacağını öğrenmek istiyorsan ölümü düşün" nasihatini tam tersine o, ölümü giderek hayatından daha çok uzaklaştırmaktadır. Fakat bu durum ölümün onun hayatından tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmez. Ölüm varlığını beğenilmeyen, çıplak ve önemini kaybetmiş bir "gerçek" olarak sürdürmektedir.

Gelip geçici olan kazanımların arkasını kovalayan modern zamanın insanı, hayatın "giz"ine sırtını dönmüştür. Yaşadığı müddet boyunca iç dünyasını zenginleştirmeyi değil de kısırlaştırmayı seçen bu insanın, toplum tarafından kendisine sunulanı peşinen kabul etmekten başka şansı olmaz. "Kendilik" vasfını kazanma yolundan çok uzakta olan modern insan için ölüm, Özel'in ifade ettiği gibi çok dar anlamlıdır. Belki anlamlı bile değildir.

Alafranga hayat tarzını yaşayan Frenklerin memleketi Fransa, in- sanoğlunun aklın önderliğinde hareket ederek tabiatı, daha genel anlamda "var olan"ı değiştirebileceğinin farkına vardığı yerdir. Modernlikle aklın özdeşleştirilmesi daha çok Fransa'ya özgü bir eğilimdir. Aydınlanma Devri'ni, Rönesans'ı, Reform'u ve Fransız Devrimi'ni "skolastik" zihniyetten sıyrılarak, kendi iradesiyle gerçekleştiren ve modern dünyanın kapılarını aralayan 19. yy. insanı, ölüm karşısında da akıyla baş başa kalmıştır. Dolayısıyla o maddî olanın peşi sıra gittiğinden, metafizik olana sırtını dönmüş ve ölümün gerçek anlamını idrak edemeyerek ruhunun dış alanlarından merkezine yönelememiştir. Modern ölümü birçok sanatçı kendi sanat enstrümanlarıyla anlatmaya ve aktarmaya çalışmıştır birçok kere. İsmet Özel Üç Frenk havası adlı şiirinde gayet kapsamlı ele alırken şu dizeleriyle aslında fazlasıyla ölümün insanlar üzerindeki etkisini felsefik olarak aktarmakta.

'Gülünç bir ölümle öldü deniyor Max Stirner için çünkü mahvına sebep nihayet bir sinektir
ama Fanya Kaplan
nasıl öldü diye sorsak sanırım
işimiz fazlasıyla ciddileşir.
Bize ne başkasının ölümünden demeyiz çünkü başka insanların ölümü
en gizli mesleğidir hepimizin
başka ölümler çeker bizi
ve bazan başkaları
ölümü çeker bizim için "

diyerek, alışılmadık bir söylemle, tam da başlığa uygun olarak dikkatleri ölümün üzerine çeker. Zygmunt Bauman, "Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri" isimli kitabında, insanların kendi ölümlerine tanık olmasalar da başkalarının ölümüne tanık olduklarını ve bunun da insanların başarılarına anlam kattığını yazar. Bunun anlamı: Biz ölmemiştir, biz hâlâ yaşıyoruz demektir. Çoğu kültürde böylesine büyük yeri olan, uzun yaşama duyulan arzu, gerçekte çoğu insanın kendi akranları öldüğünde bile yaşıyor olmayı istemesi anlamına gelmektedir. Özellikle, hayata göbek bağıyla bağlanmış olan modern insanda görülen bu tavır, şiirde ve sanatta ironik bir tarzda ele alınır. Nitekim, bencilliği şiddetle savunan ve "Benden gayrisi benim umurumda değildir. Beni benden başka hiçbir şey ilgilendirmez. İnsanı insan eden bencilliğidir." diyen anarşizmin savunucusu Max Stirner'in (1806-1856) ve 1918 tarihinde Lenin'e suikast girişiminde bulunan, fakat başarılı olamayınca üç gün sonra kendisi suikastla öldürülen Fanya Kaplan'ın nasıl yaşadığı değil ne şekilde öldüğü merak konu- sudur.

Başka insanların ölümünün bu denli merak edilmesinin "biyografi yazarlığı" gibi bir meslek doğurduğunu dile getirir ve sona eren hayatların sadece birer bilmece olduğunu söyler. Bu bilmeceyi çözmek de başka insanların ölümünü en gizli mesleği haline getirenlere düşmektedir. Max Stirner ve Fanya Kaplan'ın ölümü bu açıdan değerlendirildiğinde ayrı bir anlam kazanır. Gerçekten de Fanya Kaplan'ın ölümü üzerine söz söyleyeceklerin işi, şairin dediği gibi, fazlasıyla ciddidir. Çünkü Lenin gibi birine suikast girişiminde bulunan kişi, (üstelik bir de bayan olunca) biyografi yazarlarına, sonunda bir sineğin yüzünden bile ölmüş olsa, bireyin hayat içerisindeki yerini kafa kurcalayan sorularla belirlemeye çalışan Max Stirner'den daha fazla malzeme vermektedir.

Ölümün/ölümlülüğün üstesinden gelemeyen modernite, bu büyük gerçeği göz önünden ve zihinden uzaklaştırma yollarını arar. Bauman'ın dediği gibi, onu başa çıkılabilir küçük parçalar halinde akla uydurmaya çalışır. Ölümün metafizik boyutuyla ilgilenmeyen modern insan için artık o, evcil değildir. "Kalabalıkların" mutluluğunu düşünen modern zamanın "yönlendiriciler"i ölümü vazgeçilmez bir tüketim aracı olarak görürler. Hastalıklarla boğuşan insan, ölümün soğuk nefesini hissetmeye başlayıp yok olup gideceğini anladığında, Kierkegaard'ın ifadeleriyle söylersek, "ölümcül hastalık" olan "umutsuzluk"la baş başa kaldığında kendisini hiç çekinmeden modern tıbbın/tüketimin kucağına atar. Ölümü bu şekilde uzaklaştırdığına inanan ve "varolmayı unutma" durumunda yaşamaktan kendini alamayan modern insan, ölür gider fakat arkasında, kendisine önce öl sonra ödersin" denilen bir yığın "tedavi" masrafları kalır.

BURCU KILIÇ

OSMANLI'DA EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE BİR GİRİŞ DENEMESİ

Osmanlı Devleti daha ilk dönemlerden itibaren diğer Türk-İslam Devletlerinde olduğu gibi eğitime önem vermiş ve bu yönde faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetler doğrultusunda da birçok eğitim kurumu inşa edilmiştir. Bu dönemdeki eğitim kurumlarının en önemli olanı medreselerdir. İlk dönemlerden itibaren Osmanlı medreselerinde akli ve nakli ilimlere dayalı dersler okutulmaya başlanmıştır. Medreselerde müderrisler tarafından okutulan derslerin dili ise Arapça'dı.

Osmanlı Tarihinde de eğitim kurumlarının ortaya çıkması Kuruluş Dönemine denk gelmektedir. Bütün sistem ve müesseselerde olduğu gibi eğitim sisteminde de kendinden önceki Türk-İslam Devletlerinden örnek olarak belli bir altyapı oluşturmuştur. Kendilerinden önce kurulan eğitim kurumlarının da finans desteğini sağlayarak eğitim hizmetlerine devam etmişlerdir. Bu durum ise devletin mali gücüne bağlı olarak gerçekleşmiştir.

Osmanlı eğitim sisteminde hem örgün eğitim hem de yaygın eğitim bulunmaktaydı. Örgün eğitim belli bir zamana, programa dayalı idi. Örgün eğitimde Osmanlı Devleti eğitimi sıbyan mekteplerinde, medreselerde vermekteydi. Yine bu sistem içinde sarayda ayrı bir eğitim verilirdi. Enderun, Harem ve Şehzadegan mektepleri Osmanlı saray mektepleri olarak bilinmektedir.

Yaygın eğitim ise daha çok camiler, külliyeler, evler, loncalar, tekke ve zaviyeler de her yaş ve seviyedeki kişilere verilirdi.

Bu dönemde ilk eğitim kurumu Orhan Bey zamanında 1330 yılında İznik'te açılmıştır. Böylece bilimsel konuların öğretildiği kurumların ortaya çıkması da Orhan Bey döneminde denk gelmiştir. Bu durum ise Orhan Bey'in eğitim faaliyetlerine önem verdiğini göstermektedir.

Kuruluş Döneminde devlete başkentlik yapan İznik, Bursa, Edirne gibi şehirlerde buldukları dönemin en büyük medreseleri inşa edilmiş ve eğitim bir sistem üzerine dayandırılmıştır.

Yükselme Döneminde eğitime yönelik hizmetler hız kesmeden devam etmiştir. Eğitime ve bilime yönelik önemli atılımların gerçekleştiği bir yüzyıl olmuştur. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethedince hemen akabinde eğitim ve bilim yönünde çalışmalarda devam etmiştir. Şüphesiz bunda Fatih Sultan Mehmet'in donanımlı bir eğitimden geçmiş olması etkili olmuştur.

Kuruluş ve Yükseliş dönemlerinde dini bilgilerin yanı sıra müspet bilimlere de önem verilmiştir. Fatih ve Kanuni zamanlarında ise Osmanlı eğitim sistemi zirvede yerini almıştır. Ancak Kanuni Sultan Süleyman devrinin sonlarına doğru medrese sisteminde yavaş yavaş bozulmalar meydana gelmiştir. Bu duruma etken olan gelişmeler arasında ise mantık, felsefe gibi akli ilimlerden uzaklaşarak nakli ilimlere ağırlık verilmesi, beşik ulemalığı sisteminde "âlimin oğlu âlimdir" sözünün düstur olarak kabul edilmesi ve en önemli nedenlerden biri olan batıda eğitim alanında meydana gelen gelişmelerin takip edilmemesi veya edilememesi etkili olmuştur.

Rönesans ve Reform hareketlerinin yeterince fark edilememesi, yenileşme ve değişim gerekliliğinin önemslenmemesi ya da baskılanması ve mevcut eğitim kurumlarının devletin ve halkın ihtiyaçlarına cevap verememesi gibi hususlar, modernleşme noktasında Batı ile Osmanlı arasındaki makasın ciddi anlamda açılmasına neden olmuştur (Güven, 2018: 122-123).

XVII. Yüzyılda devletin diğer kurumlarında olduğu gibi eğitim kurumlarında da duraklama meydana gelmiştir. Bu durumdan eğitim sistemi ve kurumları da etkilenerek liyakatsizliklere bağlı atamalar yapılmıştır. Devrin hükümdarı III. Mehmed'in şöyle söylediği nakledilir: "Dünyada sözü doğru, hak tanır bir âdem bulamadım. Şeyhülislam Bostanzade Efendi'ye iltifat eyledim; derhal cahil kardeşini Rumeli kazaskeri yaptı ve yine bir cahil gence Selanik kadılığını rica eyledi. Sonra babamın hocası Saadeddin'de doğruluk ve hak bilirlilik ümit eyledim; derhal o da bir genç oğlunu Anadolu Kazaskerliğine ve birini de Edirne Kadılığına arz edip mevali ve ulema arasında beni bednam ve kendisini rüsva eyledi" (Uzunçayırılı, 2018: 69).

XVII. Yüzyılda bu güçlü devlet yapısında belli aksaklıkların meydana geldiği görülmüştür. Eski gücü yavaş yavaş kaybolmaya başlamış ve ilmiye sınıfı da bundan payını almıştır. Bu yüzyılda Osmanlı kurumları yenilenmemiş veya kendilerini yenileyememiş ve bu durumda ihtiyaçlara karşı cevap vermede yetersiz kalmıştır. Bu yüzyılda devleti duraklama sürecinden kurtarmak amacıyla birçok alanda ıslahat yapılmıştır. Temel amaç bir yandan maliyeyi ve orduyu tekrar eski gücüne ulaştırmak diğer yandan da eğitim alanındaki bozulmaların önüne geçmektir. Devlet birçok alanda bunalımla karşı karşıya kaldığı için çare arama yoluna girmiştir.

XVII. Yüzyılda eğitim alanında yapılan ıslahat hareketlerinde tamamıyla yeniden bir eğitim sistemi oluşturulmamıştır. Yapılan düzenlemeler eski eğitim sisteminin üzerine inşa edilmiştir. Bu durum ise verimli sonuçlar alınmasının önüne geçilmesine sebep olmuştur.

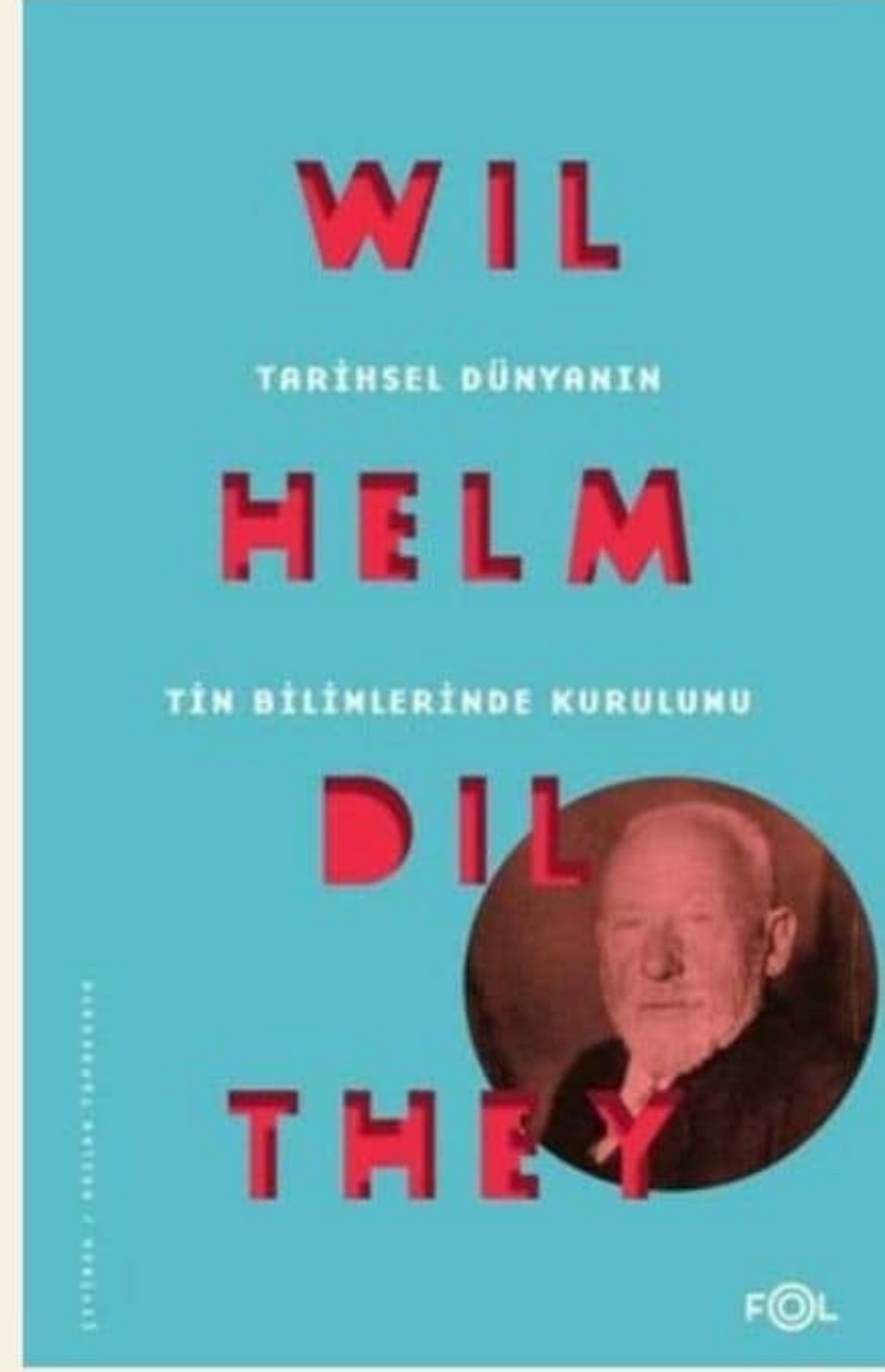
XVIII. Yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da hızlı bir değişim ve gelişim süreci yaşanmıştır ancak Osmanlı Devleti bu değişim ve gelişim sürecine pek uyum sağlayamamıştır. Bunun başında ise geleneksel eğitim sisteminin ülkede hala devam etmesi ve Batı'da meydana gelen değişimin yeteri kadar fark edilememesidir.

Bu yüzyılda Osmanlı yöneticileri Batı karşısındaki yetersizliklerinin farkına varınca yenileşme yolunda pek çok reform yapma yoluna gitmiştir. Batı'daki gelişmelerde göz önünde bulundurularak farklı düzeylerde ve türlerde yeni eğitim kurumları açılmıştır. III. Selim dönemi ile başlayan eğitimde reform hareketi II. Mahmut, Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde de ivme kazanmıştır.

Kaynakça

Güven, İsmail. Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık, 2018.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. Osmanlı İlimiye Teşkilatı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018.

GÜLSİMA URTEKİN

DİLTHEY'İN "TARİHSEL DÜNYANIN TİN BİLİMLERİNDE KURULUMU" ADLI ESERİNİN TERCÜMESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Giriş

İnsan kavramı, nesnesi, özü, varlığı, yaşantısı gerek felsefede gerek diğer disiplinlerde oldukça önemli bir probleme işaret etmektedir. Zira her disiplin, yöntem ve sisteminden önce alan sınırlaması yapmaktadır. Ancak insan olarak tanımlanan varlık doğrudan ya da dolaylı bir şekilde disiplinlerin çalışma konusu olmuştur. Dolaylı yollardan insan kavramını ele alan disiplinler, insan kavramını tanımlama ihtiyacı duymadan alan çalışmalarına başlamaktadır. Zira insan, onlar için zaten var olmandır. Ancak araştırma nesnesi doğrudan insan olan disiplinler de insanın var olan ve disiplinlerinin ihtiyacı olan bölümünü açıklar ve temellendirir. Sözelimi Psikoloji insanı, ruhsal ve davranışsal özellikleriyle açıklamaya ve temellendirmeye çalışmaktadır. Öte yandan Biyoloji insanı, biyolojik bir canlı olarak ele almakta ve temellendirmektedir. Ancak insanın gerçek manada ne olduğu ve insan olarak adlandırılan varlığın mahiyetini ele aldığımızda birçok disiplinin tanımlarını birleştiresek bile henüz tamamlanmış bir tanım elde edemeyiz. Felsefe tarihinde bunu problematik bir şekilde ele alan Dilthey, insanı açıklayabilmek için öncelikle onu anlamanın yollarını araştırmıştır. Bu bağlamda Tin Bilimlerinin kurulmasının gerekliliklerini temellendirmeye çalışmıştır.

Dilthey'in çalışmaları felsefe camiasında büyük ilgiyle karşılanmasına rağmen ne yazık ki Türk Felsefe camiasında aynı ilgi yok denecek kadar azdır. Bu ilgi azlığının başlıca sebebi, Dilthey'in fikirlerine birincil kaynaklardan erişim olanağının sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Zira bir filozofun düşünceleri üzerine çalışma yapmanın ilkelerinden biri de onun eserlerinden yola çıkarak onun kullandığı ya da geliştirdiği kavramları tahlil etmektir. Aksi halde filozof üzerine yazılan yazılar filozofun sadece bir düşüncesi bağlamında yazılan yazılardan oluşmaktadır. Dilthey'in Türkçeye tercüme edilen eserlerini incelediğimizde Prof. Dr. Doğan Özlem'in Hermeneutik ve Tin Bilimleri adlı çalışmasıyla karşılaşmaktayız. Ancak bu çalışma Dilthey'in Tin Bilimlerine Giriş, Hermeneutiğin Doğuşu, İnsan ve Tarih Dünyasında Tekilleşme ve Sanat, Tekilleşme ve Karşılaştırmalı Tin Bilimleri adlı yazıların tercümesinden ve bu tercümelerin bir kitapta toplanmasından oluşmaktadır (Dilthey, 2022). Dolayısıyla Özlem'in yapmış olduğu tercüme bize doğrudan Dilthey'in felsefesinin problemini sunmaz sadece problem bağlamında yazdığı dört adet yazının tercümesine erişim imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda Dilthey'in Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu adlı eseri, Prof. Dr. Arslan Topakkaya tarafından tercüme edilmiştir.

Tercüme ürünü olan bir eseri titiz bir şekilde incelemenin temel şartı, çevirmenin çeviri yaptığı dile, o dilin deyim ve atasözlerine hâkim olmasının yanında metnin yazarı hakkında detaylı bilgiye sahip olmasıdır (Kızılatan, 2001: 39). Bu bakımdan incelendiğinde Topakkaya, Almanca dil eğitimini Almanya'da almış, aynı zamanda Master ve Doktorasını Freigburg Üniversitesinde tamamlamıştır (Topakkaya, 2020).* Bu durum, tercümanın Alman diline, dilin kullanımına, dildeki deyim ve atasözlerine hakimiyetini yansıtmaktadır. Bir dile olan hakimiyet, o dilde yazılı olan tüm metinlerde kullanılan dile hakimiyeti yansıtamaz. Zira her eser, amaçsal bir dil üzerine yazılır. Bu bağlamda çevirmen amaçsal dili de bilmek zorundadır. Çevirmenin amaçsal dili bilmesi metnin orijinalliğini korumanın yanında yazarın amacını da korumaktadır (Karavin, 2016: 125-144). Bu bağlamda Topakkaya, doktora çalışması ve ondan itibaren Dilthey felsefesiyle ilgili olmuştur. Topakkaya, Gerçek Zaman. Kant Zaman Öğretisi Bağlamında Dilthey ve Bergson'un Zaman Anlayışlarının Karşılaştırılması (Topakkaya, 2005) adlı çalışmayla doktorasını tamamlamış ve 2016 yılında Wilhelm Dilthey ve Felsefesi (Topakkaya, 2016) adlı kitabıyla Dilthey hakkında detaylı araştırmalarını ve bilgilerini literatüre kazandırmıştır. Bu bağlamda incelendiğinde de Topakkaya'nın Dilthey'in kullanmış olduğu amaçsal dile hakimiyeti temellendirilmiş olmaktadır. Dolayısıyla eser bir bütün halinde incelendiğinde hem Alman diline hakimiyet hem de Dilthey'in amaçsal diline hakimiyet eser boyunca etkisini göstermektedir.

-----

*Topakkaya hakkındaki bilgilerimiz, üzerine yazılmış bir kitap henüz bulunmadığı için kendisinin kaleme aldığı kitapların giriş bölümlerinden elde etmekteyiz.

Topakkaya'nın tercümesiyle literatüre kazandırmış olduğu Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu adlı eser, tercümanın doğrudan çevirisiyle elde edilmiştir. Dillerin simetrik yapıda olmayışından dolayı üstüste konulduğunda kavramlar birbiriyle örtüşemez. Bu nedenle Dilthey'de açık olmayan ya da zihinsel süreçle kurulan bağlantılar Topakkaya tarafından parantez içi ifadelerle açıklık kazanmıştır. Schleiermacher, bu durumu uyarılama yoluyla tercüme olarak ifade etmektedir. Çünkü, çeviri bu haliyle George yerine Okan'ın kullanılmasından oluşmaktadır (Köktürk, 2015:18). Ancak George'un giydiği kıyafetin Okan'a uyum sağlamadığı bölümlerde terzi ustalığını kullanmak zorunda kalacaktır. Bu durumda da Topakkaya parantez içi ifadelerle iki dil arasında köprüler kurmuştur.

Öte yandan eserin uzun ve kendi içinde dağınık yapısı hem çeviriyi hem okumayı hem de değerlendirme yapmayı zorlaştırmaktadır. Çeviriyi zorlaştırdığı kısım İngilizceye tercümesinden anlaşılmaktadır. Zira Rudolf Makkreel ve Frithjof Rodi tarafından 1989 yılında yapılmıştır. Tercüme eser incelendiğinde, çeviride birden fazla kişinin rol aldığı görülecektir (Dilthey , 2002).

Bu çalışmamızda Topakkaya tarafından literatüre kazandırılmış olan Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu adlı eserin özü, amacı ve eserin literatüre katkısı incelenecektir.

Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu

Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu adlı eser üç araştırma bölümünden oluşmaktadır. İlk araştırma, eserin adından oluşmakta ve içerik olarak **Tin Bilimlerinin Sınırlandırılması, Tin Bilimleri ve Doğa Bilimlerinde Kurulum Farklılığı ve Tin Bilimlerinin İnsicamı Hakkında Genel İlkeler** adlı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Doğa ve Tin Bilimleri üzerine arasında özellikle tarih hakkında önemli tartışmaları yaşanmasından kaynaklı iki bilim hakkında sınırın gerekliliğini temellendirmek istemiştir. Çünkü Dilthey'in yaşadığı dönemde iki bilimin alanları üzerine yapılan tartışmalarda görüşlerin birbirine karıştırıldığı -Dilthey tarafından- düşünülmektedir. Bu bağlamda Tin Bilimleri, hayatından kendisinden türemiş bu türemeden sonra nesnelere birbiriyle irtibatını sağlayan bir bilgi türü ortaya çıkmıştır. Bu bilgilerin kaynağı olan bilimler de tarih, milli ekonomi, hukuk ve devlet bilimleri, din bilimleri, edebiyat ve şiir çalışmaları, mekân sanatı ve müzik, felsefe ve psikolojidir. Tüm bu bilimlerin de ortak nesnesi insandır. Dolayısıyla Doğa ve Tin Bilimleri insanın oluşturduğu gerçeklik bağlamında birbirinden ayrılmaktadır. Zira hem Doğa Bilimlerinde hem de yukarıda bahsi geçen ve Tin Bilimlerinin çalışma alanındaki disiplinler insandan hareket etmektedir. Dilthey'e göre, insan geriye doğru yöneldiğinde anlama, değer ve amacın çıktığı noktaya gelmektedir. Ki bu durum, tarihsel anlama sürecinin kategorilerini oluşturmaktadır. Öte yandan bu yönelim aynı zamanda eyleyen ve icat eden insanın merkezini oluşturmaktadır. Sonuç olarak insan, Doğa Bilimlerinde bilgi ve açıklama bağlamında merkezdeyken, Tin Bilimlerinde, algı ve anlama bağlamında merkezdedir. Bu durumda Tin Bilimlerini Doğa Bilimleriyle olan sınırı da yöntem ve yönelim bağlamında ayrılmıştır.

Dilthey birinci araştırmanın ikinci bölümünde de ilk bölümün tarihsel seyrini açıklamıştır. Buna göre Felsefe tarihinde Doğa Bilimlerinin konusu ve yöntemi bağlamında işleyişi detaylandırılmıştır. Daha sonra tarihsel bilincin ortaya çıkmasıyla Tin Bilimlerinin 17. Yy. ve sonrası tarihsel gelişimi işlenmiştir. Dilthey bu bölümde eserin asıl amacının tarihsel aklın eleştirisi olduğunu belirtmiştir. Tin Bilimlerinde tarihsel dünyanın kurulumu ilerleyen bölümlerde şekillenecektir. Bu bağlamda üçüncü bölümde Tin Bilimlerinde mantıksal yapı, yöntem ve işlevsellik incelenmiştir. Dolayısıyla somut/nesnel kavrayışın yapısal özellikleri Dilthey'in çıkış noktası olmuştur. Dilthey'e göre somut/nesnel kavrayış, yaşantılar, algılar, hatırlanan düşünceler, yargılar, kavramlar ve çıkarımlar bağlamında bütünün parçalarını oluşturur. Bu parçalar da doğru tespit, amaca uygun eylem için şarttır. Topakkaya, bu bölümde parçaların, daha sonra hayat bağlamında kendi yerlerini aldığı tespitinde bulunmuştur (Dilthey, Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu, 72). Sonuç olarak somut/nesnel kavrayış, verili olanın bilince taşınmasıdır. Dilthey, daha sonra Tin Bilimleri ile yaşam arasındaki bağdan bahsetmiştir. Ancak Dilthey, yaşamın tanımını yapmaz hatta yaşam ile yaşantıyı özdeş olarak kabul etmektedir. Dilthey, yaşama ve anlama arasındaki ilişkiyi insanın en kapsamlı bağlamı olarak değerlendirmiştir. Topakkaya, bu noktada bu yargının sadece Tin Bilimleri için değil aynı zamanda felsefi bir hareket olduğunu ifade etmiştir (Dilthey, Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu, 83). Ona göre yaşam ve yaşam tecrübesi tarihsel toplumsal dünyanın anlaşılması için durmadan akan bir ırmak gibidir. Tarihsel dünyanın anlaşılması, toplumun geçmiş yaşantısında dönük etkisiyle mümkündür. Bu bağlamda yaşam, anlama tarihsel dünya için evrensel bir bakış açısını gerektirecektir. Dilthey'e göre yaşamdan hareketle bilgi üretmek Doğa Bilimleri ile Tin Bilimleri arasındaki temel farkı da ortaya çıkarmaktadır. Zira tek tek özneler bir tarihi oluştururken aynı zamanda ifade ve anlama ile beraber tarihsel bir bilgi görevini de açığa çıkarmaktadır. Bu durumda tinin kendisini nesnelleştirdiği her şey Tin Bilimlerinin alanına girmiştir.

Dilthey, ikinci araştırmaya **Tarihsel Aklın Eleştirisiyle** başlamıştır. Bu araştırma bölümünde esasen Tin Bilimlerinin temel kavramları işlenmiştir. Dilthey öncelikle anlama, ifade ve yaşantının Tin Bilimlerindeki mantıksal ilişkisini değerlendirmiştir. Zira bu kavramlar hem öznenin yaratımı hem de objektif bilgi için tinin hareketini oluşturmaktadır. Dilthey, Tinsel dünyanın öznedeki kurulumu Tarihsel aklın eleştirisi olarak adlandırılmıştır. Böylece öznedeki yaratılan tarihsel dünyanın anlaşılması için anlamının kategorilerini açıklamaktadır. Zira Doğa bilimlerinin kategorilerinin karşısında Tin Bilimlerinin anlama kategorilerini açıklamıştır. Buna göre en üst kategori zamansallıktır. Çünkü zaman, bizim için buradadır, bunu bilincimizin ortak kavrayışı mümkün kılan bütünlüğü sayesinde anlarız. Zaman içinde şimdiki zaman, tecrübe edilir ve hemen geçmiş zamana dönüşür bu akış içinde gelecek sürekli gelecek olandır. Buna göre geçmiş kendisini hatırlatmayla, şimdiki zaman tecrübeyle gelecek zaman da hedeflerle göstermektedir. Yaşantı da zaman içinde bir süreçtir. Bir sonraki anı, hep bir öncekinin üzerine kuruludur. Bu akış esasen yaşam akışını ifade etmektedir. Çünkü yaşam akışı içinde bütün anlamlar birbirine bağlıdır.

Bu durum esasen parça bütün ilişkisine benzemektedir. Dilthey'e göre bu noktada psikolojik fenomenlerin doğa yasaları içinde açıklanmasıyla Doğa Bilimlerinin gelişmesine neden olmuştur. Ancak Psikolojik temelden Tin Bilimlerinin temeline geçmiştir. Çünkü, yaşam akışı içinde anlamsal bağların kurulmasıyla tarihsel öznenin anlama ve bilgisi oluşmaktadır. Böylece tarihsel anlama ile beraber, tinsel tarihsel bilgi açığa çıkmıştır. Bu noktadan itibaren özne kendi hayatından yola çıkarak başkalarının hayatını anlama geçmiştir. Özne, kendi hayatından yola çıkarak başkalarının hayatını anlamaya geçmesiyle anlamının kategorilerini yaşam ilişkisi içinde ortaya koymaktadır. Anlamanın kategorileri, Doğa bilimlerinin kategorileri gibi formel değil gerçek kategorilerdir. Yaşam tecrübesinin ürünü olan kategoriler, hayatın anlamı, gelişimi ve yapılandırılmada yatmaktadır. Zamansallıktan hatırlanacağı üzere, geçmiş olan hatırlamayla anlama tabi olur. Hatırlanan, tecrübe edilen ve hedeflenen artık bir bütün içinde bir anlama karşılık gelecektir. Bu durum otobiyografik bir çalışmanın sonucunda ortaya çıkan anlamı çağrıştırmalıdır. Keza Dilthey'e göre otobiyografi, hayatı anlamak bağlamında sahip olunacak en yüksek ve en genel formdur. Bir insanın kendi hayatını anlayarak dünyaya yönelik bir bakış açısı geliştirir. Ortaya çıkan bütünü oluşturan anlam dünyası ötekileri anlamak için de gereklidir. Dilthey, bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde bu konuyu detaylandırmıştır.

Dilthey, yaşamın tezahürleri içerisinde yargı ve eylemleri betimlemiştir. Bu bağlamda yargılar, düşünme formları ve kavramları oluştururken; eylemler, bir amaca yönelik davranışları oluşturmaktadır. Yargı ve eylemlerden yola çıkarak oluşturulacak anlamada anlamının asli formları ortaya çıkmaktadır. Şayet, tek tek bireylerin yaşantı formları anlaşılıyorsa temel anlama gerçekleşir. Bir eser ya da yaşamda verilenlerden yola çıkarak tümevarımsal bir yöntemle eserin ya da kişinin yaşam ilişkilerinin anlaşılması yüksek anlama formudur. Her iki anlam için temeli sağlayan da nesnel tindir. Nesnel tin, içinde yaşadığımız ve beslendiğimiz aynı zamanda bizim kültür ve tarih gibi birden fazla uzantımızı oluşturmaktadır. Dolayısıyla nesnel tin ile anlam dünyası hem bir bütünü oluşturur hem de birbirinden beslenir. İnsanın kendini anlaması yüksek formla başkalarını anlaması tüm bu anlam dünyası içinde tinin bağlamları onun oluşturduğu ve geçişte oluşan tarihi anlamaya kadar uzanmaktadır. Sonuç olarak, anlam bağlamlarını anlama, yorumlama ve açıklama Dilthey'de hermeneutiğin gerekliliğini ortaya çıkarıştır. Hermeneutik, Tin bilimlerinde hem kendini anlama hem de başkalarını anlamada önemli bir yöntemdir.

Dilthey, çalışmanın üçüncü bölümünde yaşam kategorilerini anlamsal bağlamda betimlemiştir. Buna göre, yaşam, anlam ve değerler yaşam akışında sistematik bir biçimde parça bütün ilişkisini kurmaktadır. Dördüncü bölümde ise, biyografi ve biyografinin bilimsel karakterini Tin bilimi açısından oluşturduğu bilgi açıklanmıştır. Biyografi ile elde edilen bilgi şayet sanatsal bir çalışma sonucunda elde edilmemişse bu tarih açısından önemli bir bilgiyi oluşturabilir. Bu durumda biyografi, tarihsel dünyaya ait bağların anlaşılabilmesi için büyük öneme sahiptir.

Dilthey ikinci araştırma bölümünü bitirmeden önce tarihin, tin bilimleri için öneminden bahsetmiştir. Hayat ile tarih birbirine örtük bir yapıya sahiptir. Çünkü tarih, yaşam akışımız içinde ortaya çıkmaktadır. Biz hayatı derinleştirip anlamlandırdığımız zaman aynı zamanda tarihi de özgür bırakmış oluruz. Özne kendi tarihini oluştururken bütünün de tarihine etki eder. Aynı özne kendi yaşamını anlamlandırırken tarihi de anlar.

Dilthey, eserinin üçüncü ve son araştırmasında genel olarak Tin bilimleri ile Doğa bilimleri arasındaki sınırı, yöntemi ve ortaya çıkardığı ürünü ayırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda tarihsel kurulumun ilk şartı, insan cinsini kendisi hakkındaki yanlışları hatırlama ve yorumlamayla elemektir. Bu eleme, objektif bir tarih bilgisi için şarttır.

İnsanın oluşturduğu otobiyografi, biyografi ulusların tarihi, kültür sistemler ve organizasyonlar kendi oluşturdukları şartlara bağımlıdır. İnsanlar tüm bu oluşumlar içinde kendini aşarak tarihini anlar. Tarihin anlaşılmasının ürünü ve sonucu da evrensel tarihi oluşturmaktadır.

Sonuç

Dilthey, Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu adlı eserinde temelde Tin Bilimlerinin gerekliliğini göstermek için öncelikle Doğa bilimleri ile arasındaki farkla ortaya koymuştur. Bu bağlamda Tin bilimlerinin epistemolojik ve metodolojik olarak kurulumu değerlendirilmiştir. Ancak Dilthey'in kurmayı amaçladığı bilimin alanı ve sınırları için öncelikle anlamının tarihsel süreci incelenmiştir. Dilthey bu amaç doğrultusunda Tin Bilimlerinin temelinde açıklamayı değil öncelikle anlamayı temellendirmek istemiştir. Bu anlam oluşumu insanı anlama ve daha sonra onun tarihini anlamayı gerektirmektedir. Dolayısıyla insanı anlama onun oluşturduğu tarihi de anlaşılır kılacaktır.

Dilthey, insanı anlama için anlamayı kategorilerini ve bu kategoriler bağlamında anlama, yaşantı ve ifadeleri anlaşılır kılmak istemiştir. Yaşantı, yaşantı içinde gelişen yaşantı ifadeleri ve bunu bir bütün olarak anlama Dilthey'in temel problemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda yaşamı anlamlı bir bütünlük içinde araştırdığımızda Dilthey bağlamında bir zaman ayrımı içine düşmekteyiz. Zira insan bir bütün olarak zamanın içindedir. Bu zaman geçmiş, şimdi ve gelecek olarak bir sistematigi oluşturmaktadır. İnsan, şimdiki zamanda geçmişi hatırlar, şimdiki zaman içinde değerlendirme yapar ve geleceğe yönelik amaçlar oluşturmaktadır. Bu akış içinde zamanın kırılabilirliği, insan hayatının sonluluğu ve bu sonluluk içindeki bütünlük mevcuttur. İnsan, bu bütünlük içinde esasen kendi tarihini oluşturmaktadır. Dolayısıyla insanı anlamak bir açıdan onun oluşturduğu tarihi anlamayı da temellendirmektedir. Dilthey bu noktada tarih ile insan yaşamı arasında doğrudan bir ilişki kurmuştur. Şayet tarihi anlamak istiyorsak insanı anlamak temellendirilecektir. Ancak bunun yöntemi insan yaşantısı ve ifadeleri bağlamında değerlendirildiğinde Psikoloji olarak değerlendirilmiştir. Dilthey daha sonra insan yaşamının bütünü anlatan otobiyografilerden yola çıkarak bütünün anlamını veren Hermeneutik yöntemi benimsemiştir. Bu bağlamda tarihi anlamak için insan yaşamını anlama ve bunun yöntemi olarak Hermeneutiğin gerekliliğini temellendirmiştir.

Sonuç olarak Dilthey'in bu kazanımı felsefe tarihinde Tin Bilimlerinin kuruluşu ve bu kuruluşun tarih bilimi için gerekliliği önemli bir çalışmadır. Bu çalışma felsefe camiasında önemli bir katkı sağlamıştır. Buna karşın Dilthey felsefesinin Türk Felsefe camiasında yeteri kadar ilgi görmediğini belirtmekte fayda vardır. Bu ilgi eksikliğinin nedenlerinden birisi Dilthey'in kaynaklarına birincil elden erişim olanağının yetersizliğidir. Topakkaya'nın tercümesiyle literatüre kazandırılmış olan "Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu", literatürde büyük bir eksikliği gidermiştir. Zira Topakkaya'nın söz konusu tercümesinden önce yapılan çalışmalar büyük ölçüde Dilthey'in eserlerinin kısmi tercümelerinden oluşmaktadır. Ancak bir bütün halinde tercüme edilen bu eser özellikle Tin Bilimlerinin epistemolojik ve ontolojik temellerine ilk elden ulaşım olanağı sağlamaktadır.

Kaynakça

Dilthey, Wilhelm. Hermeneutik ve Tin Bilimleri, çev. Doğan Özlem, Ankara: Fol Kitabevi, 2022.

Dilthey, Wilhelm. The Formation of the Historical World in the Human Sciences, Ed. Rudolf A. Makkreel and Frithjof Rodi, New Jersey: Princeton University Press, 2002.

Harika Karavin, "Çeviri Kuramları Bağlamında Eşdeğerlik Kavramının izini Sürmek," Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:6/12, 2016, 125-144.

Köktürk, Şaban. Uygulamalı Çeviribilim, Ankara: Detay Yayınları, 2015.

Rezan Kızılatan, Tarihte Çeviri, "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi" 41, 1 (2001).

Topakkaya, Arslan. Antik Yunandan Günümüze Hermeneutik, Ankara: Nobel Yayınları, 2020.

Topakkaya, Arslan. Die wirkliche Zeit. Eine vergleichende Untersuchung der Zeitlehre von W.Dilthey und H. Berg son unter besonderer Berücksichtigung von I. Kants Zeitanalyse, Fleiburg: H. J. Verlag, 2005.

Topakkaya, Arslan. Wilhelm Dilthey ve Felsefesi, İstanbul: Say Yayınları, 2016.

TUNAHAN YEŞİLYURT **PLATON'UN EĞİTİM ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR DENEME**

Giriş

Platon, MÖ. 427-347 tarihleri arasında Atina'da yaşamış ve seçkin bir ailenin çocuğudur. Felsefi anlamda onu en çok etkileyen kişi hocası Sokrates'tir. Onu felsefe tarihinde önemli bir yere konumlandıran özelliklerden birisi de "Akademia" adlı ilk üniversiteyi Atina'da kurmasıdır. Her ne kadar Platon bir felsefeci olsa dahi açtığı bu okulda sadece felsefe değil, birçok bilim dalı da öğretilmiştir. Açtığı bu üniversitede, felsefe tarihinin önemli yeri olan Aristoteles de eğitim görmüştür. Platon'un eserleri günümüze eksiksiz bir şekilde ulaşan ilk eskiçağ filozofudur (Coştu, 2019). Platon kurduğu okul ile birlikte sistemli bir eğitim ve öğretim meydana getirmiştir. İdealist felsefenin öncülerinden, insan davranışları için ölçü koyan, ahlak anlayışının kurucusu eğitimle pratik ve teorik olarak ilgilenmiş ilk filozoftur. Bu anlamda ona ilk öğretici ve ilk pedagoğ denilmektedir (Demirci Gedük, 2007). Platon aristokratik bir aileden geldiği için aktif olarak siyasetin içinde bulunmuştur. Ancak hocası Sokrates'in etkisi altında kaldığı için yoğun bir biçimde felsefi sorunlarla uğraşmıştır. Hocası Sokrates'in idam edilmesi onun siyaset felsefesiyle daha sıkı bir şekilde uğraşmasına neden olmuştur. Platon, Sokrates'ten farklı bir amaç ve yöneme sahiptir.

Sokrates idam edildikten sonra Platon derinden sarsılmış ve yaşadığı şehir olan Atina'dan uzaklaşmıştır. Kendisi gibi düşünen birçok filozof ile birlikte Megaraya sığınmıştır. Burada birçok filozoftan ders almış ve askerlik görevi için Atina'ya dönmüştür. Platon MÖ. 390 yılında büyük bir geziye çıkmıştır. Ancak bu yolculukta nereleri gezdiği kesin olarak bilinmemektedir. Yazdığı eserlerde Mısır'ın etkisi görüldüğü için Mısır'da bulunduğu sanılmaktadır. Yaptığı geziler sonucunda edinmiş olduğu bilgi ve birikimler onun felsefesini şekillendirmişine katkı sağlamıştır. Platon hiç kuşkusuz felsefe tarihinin en büyük düşünürlerinden biri olmakla birlikte, etkisi yüzyıllarca süren ve günümüze kadar ulaşan büyük bir düşünsel miras bırakmış ve felsefe tarihinin sistematik çağının başlangıcı olmuştur. Platon Batı felsefesinin şekillenmesinde rol oynayan önemli düşünür olmasıyla beraber, görüşleri İslam ve Hristiyan felsefesine derin etkide bulunmuştur. İslam düşünce dünyasındaki Yeni Platonculuk akımına neden olmuştur.

Platon felsefesini ortaya koyarken felsefe tarihinde ilk defa diyaloglar yolunu kullanmıştır. Genel olarak felsefesine sofistlere olan tutumu ile karşı çıkarak başlamıştır. Platon'a göre bilgi, erişilebilir ve aktarılabilirliği mümkündür ve idealar ve nesnelere âlemi olmak üzere iki âlem vardır. İdealar dünyası düşünceler dünyasıdır. İdealar ruhsaldır. Nesnelere âlemi ise bizim içinde yaşadığımız âlemdir. Platon'da kesin ve mutlak bilgi mümkündür. Ancak bu bilgi nesnelere âleminde duyularla elde edilen bilgi değildir. Asıl bilgi idealara ilişkin olan bilgidir (Yalçın, 2002).

Platon'un Eğitim Anlayışı

Platon'un eğitim anlayışı felsefe dâhil birçok alanda eğitime yön veren bir anlayıştır. Eğitim felsefesinin kökenleri Platon'un felsefi görüşlerinde ve eğitim anlayışında etki unsurlardan biri de yaşadığı dönemde meydana gelen Peloponnesos Savaşlarının ortaya çıkardığı durumdur (Burkaz, 2014). Yazdığı devlet adlı kitabında eğitim anlayışını net bir şekilde açıklamaktadır (Demirci, 2007). Platon'un eğitim görüşü nasıl olmalı diye sorulduğunda, öncelikle beden için jimnastik ruh için ise müziği söylemektedir. Devlet anlayışında adaletin öneminden sonra devletin eğitime önem vermesi gerektiğini açıklamaktadır (Kılıç, 2016). Devletin verdiği eğitim, birey, toplum ve devlet için önemli bir durumdur. Platon' a göre verilen eğitim devletin bütünlüğünü güçlendirmektedir. Her birey ona uygun verilecek eğitimle birlikte gerçek potansiyelini ortaya koyar. Platon'a göre eğitimin temel amaçlarından biri de insanın düzeyli bir yaşam sürmesini sağlamakla birlikte insanı tanrıya yaklaştırmak ve uygar bir varlık haline getirmektir. Bu eğitimle birlikte insan uygarlaşma ve vahşi hayvan seviyesinden çıkmaktadır. Verilecek eğitimle birlikte insan uygar bir varlık haline gelip, daha az kötü ve daha iyi olmasını sağlamaktadır (Demirci Gedük, 2007). Eğitimi, insanın doğasına yapılmış bir müdahale olarak nitelendirmiş ve insanın doğuştan sahip olduğu özellikleri eğitim aracıyla değiştirilebilir olduğunu savunmuştur. Bu özelliklerin değiştirilmesi için ise eğitime çocuk yaşta başlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Bu doğrultuda çocuklara kötü hiçbir şey öğretilmemeli, böylece uygar ve iyi insan modeli oluşturulacağını düşünmüştür. Jimnastik ve müziğin doğru bir şekilde verildiği takdirde insanın bir birey olarak kendini tamamladığını anlatmaktadır. Ona göre bu iki eğitim sonucunda insan bilgeliğe erişmiş olur. Platon zorunlu eğitimi savunmuş ve eğitim üç yaşında başlamalıydı, her erkek çocuk babasından çok devletin adamıydı. Bu eğitimin sonucunda düzgün vatandaş ve iyi yöneticiler yetiştirilebilirdi. Platon bu düşüncesiyle devlet için bireyi ve aileyi yok saymıştır (Burkaz, 2014).

Yirmi yaşına kadar verilen beden müzik ve diğer alanlarla ilgili eğitim verilmeli. Otuz yaşına kadar ise diğer bilim dalları öğretilmeliydi. Bu eğitim aşamalarından geçen öğrenciler beş yıllık bir sınamadan geçerek, diyalektik eğitimi verilecekti. Devlet yöneticileri bu eğitimden geçen arasından seçilecek ve böylece devleti yönetenler filozof kişiler olacaktı. Platon yönetim için önerdiği görüşlerinde eğitim ve sanat işlerini detaylı bir şekilde düzenlemiştir. Planladığı eğitim ve öğretimde kız çocuklarını da dâhil etmiştir. Eğitim bir sisteme bağlanmalı ve çocukların davranışlarını bozacak hiçbir şey öğretilmemeliydi (Güler Seveli, 2021).

Platon'a göre eğitim insan ruhunun doğuştan getirmiş olduğu öğrenme dürtüsünü iyiden yana çevirme ve en iyi yolu bulma sanatıdır. Bunu da en açık şekilde "Mağara Benzetmesi" tanımıyla göstermektedir. Devlet adlı eserinde şu şekilde tanımı açıklamaktadır:

"İnsan denen yaratığı eğitimle aydınlanmış ve aydınlanmamış olarak düşün. Bunu şöyle bir benzetmeyle anlatayım: Yeraltında bir mağaramsı yer, içinde insanlar. Önde boydan boya ışığa açılan bir giriş. İnsanlar çocuklarından beri ayaklarından, boyunlarından zincire vurulmuş, bu mağarada yaşıyorlar. Ne kımıldamayabiliyorlar ne de burunlarının ucundan başka bir yer görebiliyorlar. Öyle sıkı sıkıya bağlanmışlar ki, kafalarını bile oynatamıyorlar. Yüksek bir yerde yakılmış bir ateş parıldıyor arkalarında. Mahpuslarla ateş arasında dimdik bir yol var. Bu yol boyunca alçak bir duvar, hani şu kukla oynatanların seyircilerle kendi arasında koydukları ve üstünde marifetlerini gösterdikleri bölge var ya, onun gibi bir duvar... Bu durumdaki insanlar kendilerini ve yanındakileri nasıl görürler? Ancak arkalarındaki ateşin aydınlığında mağarada karşılarına vuran gölgeleri görebilirler, değil mi? Bu zindanın içinde bir de yankı düşün. Geçenlerden biri her konuştuğu, mahpuslar bu sesi karşılarındaki gölgenin sesi sanmazlar mı? Bu adamların gözünde gerçek, yapma nesnelere gölgelerinden başka bir şey olamaz ister istemez, değil mi? Şimdi düşün: Bu adamların zincirlerini çözer, bilgisizliklerini son verersen, her şeyi olduğu gibi görürlerse ne yaparlar? Mahpuslardan birini kurtaralım, ayağa kaldıralım, başını çevirelim, gözlerini ışığa kaldırsın. Bütün bu hareketler ona acı verecek. Gölgelerini gördüğü nesnelere gözü kamaşarak bakacak. Ona Demin gördüğün şeyler sadece boş bölgelerdi, şimdi ise gerçeğe daha yakınsın... Mağaradan kurtulan adam, mağarada kalanlara imrenir mi? O, ünleri o kazançları sağlayanları kıskanır mı? (Platon, 1999)."

Yaptığı bu benzetme Platon için eğitim, mağarada olan idealaların gölgelerini gerçek sanan insanın, mağaradan çıktıktan sonra, bu idealaların bilgisine ulaşma sürecini işaret etmektedir (Aydın & Cevherli, 2014).

Platon bilgiyi en yüce erdem olarak görmüş ve sadece eğitime elverişli insanların eğitilmesi gerektiğini savunmuştur. Platon toplumu belli ölçütlere göre ayırtılmış ve her insanı farklı özelliklerine göre eğitim vermesi gerektiğini savunmuştur. Toplumun alt sınıfında bulunan, sanatkârlar ve işçilerin ise eğitime ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. Platon'a göre her insan doğmadan önce düşünceler dünyasında yaşamış bir ruha sahipti ve idealar o kişinin bilinçaltındaydı. Bunu da şu şekilde açıklamaktadır: "İşte bu nedenle, eğitim ve yetiştirme, bu çevirme işlemini dayanır ve bunun en kolay ve başarılı tarzda yapılması gerekir; Ruha görmeyi aşılama sanatı değildir bu, aslında ruh o güce sahip olmakla birlikte onu doğru kullanmayı öğrenmemiş olduğu ve bakması gereken yere bakmadığı için, işte bu çevirme işlemini öğretmektir eğitim sanatı (Saracoğlu & Atayman)." Platon duyularımıza gelen bilgilerin gerçek olmadığını ve tamamlanmadığını ifade etmiştir. Gerçek bilgi, maddi değil ebedi ve zihinseldir. İnsan, nerede ve ne zaman, hangi koşullarda yaşamış olursa olsun tek bir düşünce kavramı vardır ve eğitimde herkes için aynı olmalıdır. En iyi eğitim biçimi zihinsel eğitimidir (Erol & Erol, 2018).

Platon her ne kadar eğitim sisteminde insan doğasından bahsetmiş olsa dahi eğitim konusunda bu kişiyi özgür bırakmamıştır. Eğitim şekli farklı olan Platon, insanların doğasındaki yetenek ve eğilimlerine göre sınıflara ayırmış, daha az yetenekli kişilere temel düzeyde, çok yetenekli kişilere ise yüksek düzeyde eğitim vermiştir. Zaman kaybına tahammülü olmayan Platon, deneme yanılma yöntemiyle öğrenme sürecine fırsat vermez. Platon'a göre iyi eğitim almış kişi duygularının isteklerini değil aklın egemenliğinin altındadır (Burkaz, 2014).

Platon'a göre eğitim insanı sadece bilgi vermek değil bundan daha fazlasını yapmakta ve insanı ruhunu belli bir yöne çevirmektir. Doğru eğitimi almış insan, düşünceler dünyasının önemini kavrar ve duyular dünyasının önemsiz etkilerinden kurtulur. Eğitimle birlikte sanki yolunu şaşırılmış bir yolcuya doğru yolu göstermeyi kastetmiştir. Platon, düşünme gücünü beden gücünden üstün tutmuştur, bu da şunu gösterir ki insanı ruh ve bedenden oluşan bir varlık olarak gördüğünü ifade eder. Platon, düşünme gücünü beden gücünden üstün tutmuştur. Ona göre insan bedeni değişken dünyaya aitken, ruh hakikat dünyasına aittir. Platon, duysal bilgileri reddetmese de onları bir yansıma olarak nitelemiştir. Ona göre ruh Tanrı'dan bir parça taşır. Eğitimi büyük bir silah olarak görür (Kılıç, 2016).

Platon devletin kendi varlığını devam ettirmesi için soylu ailelerden iyi eğitim alan kişilerin öneminden bahsetmektedir, bu sayede hem yetenekli insanlar oluşturulacak hem de üstün bir soy meydana getirilecekti. Bundan dolayı Platon, ailenin eğitimine önem vermiştir. Platon'a göre altın soylu ailelerden doğan çocuklar devlet tarafından görevlendirilmiş kişilere verilecek ve bu çocuklar ailelerinden uzakta başka bakıcılar tarafından büyütüleceklerdi. Alt soydan doğan ve sakat olan çocuklar ise kimsenin görmediği bir yerde tutulacaktı. Devlet kendi koyduğu kurallar dışında doğan çocukları yasa dışı ilan edecek ve onları eğitmeyecekti.

Kadınların ve erkeklerin belli bir yaşa kadar üreme hakkı olduğunu söylemiştir. Çocuk doğduktan sonra anne ve babanın bir önemi kalmaz, bu çocuk devletin malı olarak görünür. Platon'a göre çocuk ailesinden uzaklaştığı sürece devlete daha yararlı bir birey olarak büyüyecekti.

Platon'a göre eğitimin amacı kişilerde erdemini oluşmasıdır. Haz ve sevgi, acı ve nefret henüz akılla kavramaya başladıkları zamanda uygun alışkanlıklar edinme konusunda akılla doğru bir uyum kurarlarsa, bu uyumun bütünü erdemdir. Hazlar ve acılar bağlamında daha baştan sona kadar nefret edilecek şeylerden nefret edecek, sevecek şeyleri de sevecek biçimde doğru büyütülmüş olmayı muhakeme yaparak adlandırıldığında tanım yerini bulmuş olur. Burada Platon daha çok davranış yolu ile iyinin ve kötünün öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Platon devletin kurucularına şunu söylemektedir: "Biz kuruculara düşen iş, en seçkin yaratılışları en yüce saydığımız bilime dönmeye, iyiye görüp 10'a çıkart yükselmeye zorlamaktır. Eğitimle yaşamış tek bir yurttaş sınıfına olağanüstü bir mutluluk sağlamayı değil, bütün sitenin mutluluğunu sağlamayı amaç bilir. Yasa sitede böyle adamlar yetiştirirken, canlarının çektiği yere gitsinler diye değil, devletin birliğini güçlendirmeye yardım etsinler diye yetiştirir (Güler Seveli, 2021)". Devlet adlı eserinde belirttiği gibi Platon adaleti tartışan ve sonunda adaleti kişinin kendi doğasına uygun işi yapması ve başkasının işine karışmaması olarak tanımlamıştır. Eğitimin amacı ise kişinin kendine uygun toplumsal bir konumda bulunmasını sağlamak olarak nitelemiştir. Sokrates'ten farklı olarak ise devleti bir amaç bireyi ise bir araç olarak göstermiştir. Yöneticilik becerisi olmayan sınıflara gerektiğinde devlet yalan söylemeliydi. Platon, iyi doğmuş olanlarla kötü doğmuş olanlar arasında ayırım yapar ve sakat ve hastalıklı kişinin ölmesine göz yummuştur. Sokrates herkesin eğitim hakkı olması gerektiğini savunurken Platon ise bir kısım elemelerden geçenlerin eğitim alması gerektiğini söylemiştir. Platon'un asıl amacı değişime uğramayacak bir devlet yaratmaktır. Eğitim alan bireyler sorgulayıcı değil mevcut düzeni korumak için var olacaklardı (Demirci, 2007).

Platon'un eğitimden beklediği, insan doğasını her koşulda iyiye çevirmek ve bunu insanlara içtenlikle yaptırmaktır. İnsanlara zorla bir şey yaptırılmaz olacağını görmüştür. Platon'un yazdığı Devlet kitabında eğitim anlayışında baktığımızda eğitimin sadece güç elde etmek için kullanılan bir araç olarak görülür. Bunu şu şekilde ifade eder: "Babalar oğullarına doğru adam olacaksın derler, doğru yolu gösterirler, eğitimcilerinde yaptığı budur. Ama doğruluğu doğruluktur diye değil, insana iyi ün kazandırdığı için överler (Platon, 1999)." Platon kişinin bilgiye ulaşmasında önce daha önemli olanın ilk önce model olması gerektiğini söyler. Çünkü ona göre taklit ede ede sonunda taklit ettikleri şeye alışır (Erol & Erol, 2018).

Eğitim vereceği kişide belli nitelikler aramaktaydı ve öncelikle bilime düşkün olma, varlığı bütünüyle sevmeye, sağlam bir hafızaya sahip olma, öğrenme kolaylığı ruh üstünlüğü ve inceliği gibi nitelikler barındırmalıydı. Platon sadece bu yeteneklerin bilginin en zirvesine ulaşmak için yeterli olduğunu düşünmüyordu. Eğitimi almayan birey ne kadar iyi olursa olsun sonunda kötü bir ruha sahip olacaktı. Platon'a göre ruhun bedenden önce gelmesi ve bedeni yöneten ruhun olmasıdır. İdeal toplumunda bu ilkeye uyulmadığı takdirde güçlü beden içinde az bilgili, entelektüel kapasitesi daha düşük kuşakların ortaya çıkacağını ve bunun neticesinde ise toplumsal sınıfların birbirine karışacağını ve halkın arasında düşmanlıklar çıkacağını savunmuştur. Bireyin aldığı eğitimle birlikte eğitim verilen yerinin öneminden de bahsetmektedir. Platon Antik Yunan'da uygulanan beden eğitimi öğreniminden memnundur. Bu nedenle müzik eğitimi üzerinde yoğunlaşmaktadır. O dönemde birçok sanat dalını müzik eğitimi içerisinde vermek istemiştir. Ancak müzik konusunda da sınırlama getirmiştir. Bu eğitim sırasında birçok sansür uygulanmıştır. Sözlü edebiyatta sınırlamalar getiren Platon, söz sanatlarını yasaklamamıştır. Platon o dönemde şiirler yazan şairlerin yazdıklarına da müdahale etmek istemiştir (Aydın & Cevherli, 2014).

Platon için eğitimin amacı, bireyi yeteneğine göre yetiştirmek, temel eğitim alanlarını öğretmek ile ruh arasındaki bağlantıyı sağlamak, böylece toplumdaki herkesin kendi üzerine düşen görevi yapması için adaleti sağlanması, bireyin bilgilenmesini sağlamaktır. Eğitimin en önemli ve son amacı ruhu idealara yöneltmektedir. Platon'a göre doğru müzik eğitimi ruhu güzelleştirir. Kötü müzik ise uyumsuzluğa neden olur. Eğitim bireye erdem kazandırır, ruhuna uyum sağlar ve doğru bir eğitim verilen kişi iyi ideaya ulaşır (Kılıç, 2016).

Sonuç

Platon eğitim düşüncesi genel olarak Yunan eğitim düşüncesinin özelliklerini taşımakla birlikte eğitimle insanı mükemmelleştirmeyi hedefler. Bu da tanrıya benzemekle olur. Ona göre insan bilginin iyisini elde etmeye çalışmalıdır ve eğitimin sonucunda insanlar, toplum ve devlet erdeme kavuşacaktır, böylelikle herkesim mutlu olacaktır. Platon kötülüğün sebepleri arasında bilgisizlik ve kendilerini fazla sevmeyi söylemekle birlikte bu kötülüklerin ancak eğitimle düzeltilebileceğini vurgular. Eğitimle düzeltilmeyen kötülükler ise ceza yöntemi ile düzeltilecektir. Platon müziği en büyük amaç olarak belirlediği erdeme ulaşma vasıtası olarak görür. Müzik insanlara tanrının bir hediyesidir. İnsanlara istenilen tutumu kazandırmada müziği araç olarak kullanmıştır.

Beden eğitimiyle bedeni mükemmelleştirmeyi hedeflemiştir. Beden eğitimi kişide taşkın hareketleri engeller ve ruhu saldırganlıktan korur. Verilecek beden eğitimiyle birlikte halkı savaşa hazırlıklı kılmak, iyi savaşçılar yetiştirmek gibi bir amaç güder. Ona göre devlet halkın bu eğitimi alması için özel çaba sarf etmelidir. Bu eğitimi erkekler gibi kızlar da almalıdır. Her eğitim gibi beden eğitimi de çocukluktan başlamalı ve beden şekillendirilmeye çalışılmalıdır. Müzik eğitimi ve beden eğitimi aynı anda alınmalıdır.

Platon'a göre yöneticiler filozof olmalıdır. Aksi takdirde devletin de insanların da derdi bitmeyecektir. Altın madeni gibi değerli özelliğe sahip insanlar yönetici olacak ve yönetici erdemli olursa halk da erdemli olacaktı. Seçilen çocuklar doğumlarından itibaren sürekli sınavlara tabi tutulurlar. En son aşamaya kadar gelenler artık birer bilge ve filozof olmuşlardır. Yönetici olmaya hak kazananlar ise on beş yıl halk içinde gözlenecek, daha sonra bu aşamayı da geçerse yönetici olmaya hak kazanacaktır. Platon da eğitimi felsefe, ahlak ve bilgi dayanaklarını yaslanan ideolojik bir görüntü olarak sergilemektedir.

Kaynakça

- Aydın, M., & Cevherli, K. (2014). "PLATON'UN İDEAL DEVLETİNDE ÖĞRETENLER SINIFI OLARAK FİLOZOFLARIN EĞİTİMİ."
- Burkaz, V. (2014). "PLATON VE ROUSSEAU'DA İNSAN DOĞASI BAĞLAMINDA EĞİTİM." Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 101-112.
- Coştu, F. C. (2019). "İnsan Üzerine Felsefe." İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Demirci Gedük, N. (2007). "Platon'un Eğitim Anlayışı." Yüksek Lisans Tezi. Konya: Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr> adresinden alındı.
- Demirci, F. (2007). "İKİ SİYASAL EĞİTİM MODELİ: SOKRATES VE PLATON'UN EĞİTİM VE İNSAN ANLAYIŞLARI." SOKRATİK VE PLATONİK EĞİTİM (s. 103-125). Ankara: 38. ICANAS.
- Erol, A., & Erol, M. (2018). "Platon'un "Devlet" Eserinin Eğitsel Açından Değerlendirilmesi." Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 1(1), 12-27.
- Güler Seveli, S. (2021). "Platon'un Devleti'ni Bir Siyasal Program Olarak Okuma Girişimi." Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi(60), 633-655.
- Kılıç, E. (2016). "Platon'un Devlet Diyalogu Bağlamında Eğitim Anlayışı." Felsefe Arkivi(45), 67-84.
- Platon. (1999). "Devlet." İstanbul: İstanbul Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Saracoğlu, C., & Atayman, V. (tarih yok). "Devlet." İstanbul, Güngören: BS YAYIN.
- Yalçın, Y. (2002). "Platon'un devlet ve toplum anlayışı." Master's thesis. Kocaeli: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- *Coelum, non animum mutant,
qui trans mare currunt..*
- *Denizleri aşarak ancak iklimini
değiştirirsin, ruhunu değil..*

@utopivento

